

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra trestního práva

Diplomová práce

NEBEZPEČNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ

- Trestněprávní a kriminologická hlediska

Plzeň 2012

Autorka práce:
Martina Šumavská

Vedoucí práce:
JUDr. Jan Kocina, Ph.D.

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Studijní program: Právo a právní věda

Název oboru: Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Na téma:

Nebezpečné pronásledování

- Trestněprávní a kriminologická hlediska

Zpracovatel: Martina Šumavská

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jan Kocina, Ph.D.

Plzeň 2012

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím odborné literatury a dalších pramenů, uvedených v seznamu použité literatury.“

V Plzni dne

Podpis:

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala Prof. JUDr. Heleně Válkové, CSc. a JUDr. Janu Kocinovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, zejména za ochotu a jejich připomínky, komentáře a nápady, které mne inspirovaly.

Martina Šumavská

Obsah

Úvod	2
1. Pojem nebezpečného pronásledování	5
2. Nebezpečné pronásledování – kriminologická hlediska.....	10
2.1 Pachatelé stalkingu.....	10
2.1.1 Typologie pachatelů stalkingu	12
2.2 Oběti stalkingu	22
2.2.1 Pomoc obětem stalkingu.....	26
2.3 Řešení případů stalkingu v praxi.....	27
3. Nebezpečné pronásledování – trestněprávní hlediska	29
3.1 Právní úprava stalkingu.....	29
3.2 Trestné činy související.....	36
3.3 Trestněprávní ochrana.....	38
3.3.1 Efektivita trestněprávní ochrany.....	39
4. Trestněprocesní problematika.....	40
4.1 Vyšetřování	40
4.2 Dokazování	45
5. Případové studie	50
5.1 Případ 1:	50
5.2 Případ 2:	51
5.3 Případ 3:	54
5.4 Případ 4:	58
5.5 Shrnutí případů.....	61
6. Shrnutí, doporučení, úvahy de lege ferenda.....	63
Závěr	66
Summary	68
Seznam použité literatury	69

Úvod

Tématem této diplomové práce je nebezpečné pronásledování, které je poměrně novým fenoménem. V posledních letech se začaly stále více objevovat případy, kdy docházelo k dlouhodobému pronásledování osob, které vzbuzovalo důvodnou obavu o jejich život a zdraví. Souvisí to zejména s rozvojem společnosti a moderní techniky, kdy veškerá komunikace probíhá prostřednictvím mobilních telefonů a internetu. Byla potřeba vzniklou situaci efektivně řešit, proto již některé státy zahrnuly nebezpečné pronásledování do svých právních řádů. Mezi takovými státy je nyní i Česká republika, která pojem nebezpečného pronásledování zahrnula jako novou skutkovou podstatu do nového trestního zákoníku, jenž nabyl účinnosti od 1. ledna 2010. Od tohoto data je tedy u nás nebezpečné pronásledování trestným činem. Do této doby bylo možné postihovat pouze některé projevy stalkingu, ale v omezené formě. Tyto možnosti postihu byly značně roztržité a nereflektovaly podstatu a rysy tohoto jevu. V praxi proto byly dosti neefektivní.

Jak již bylo zmíněno, nebezpečné pronásledování je v České republice trestným činem. Z hlediska ochrany oběti před takovým jednáním je tedy možné využít dvou variant a to občanskoprávní a trestněprávní. Obecně platí, že každý případ stalkingu je individuální a vyžaduje individuální přístup při hledání vhodné intervence. Aby oběť našla vhodný postup pro řešení nebezpečného pronásledování, potřebuje obvykle odbornou pomoc. U nás tuto pomoc nabízí Bílý kruh bezpečí (BKB). V poradnách BKB je výhodou, že poradci dovedou kombinovat právní kroky s psychologickou pomocí, jelikož spolupracují s odborníky jako např. s právníky, psychology, psychiatry a sociálními pracovníky.

Co se týče policejní intervence ohledně nebezpečného pronásledování tak platí, že účinnost policejních postupů je přímo úměrná pozornosti, která je v rámci

systému či organizace policie problematice nebezpečného pronásledování věnována. Tento problém by neměl být v žádném případě bagatelizován. Nezbytností je tedy poučení policistů, kteří by měli být schopni bezpečně rozpoznat nebezpečné pronásledování, zhodnotit důkazy a nebezpečnost pachatele a učinit potřebné kroky k tomu, aby se stalkingu zabránilo.

Úvodní kapitola této práce pojednává o pojmu nebezpečného pronásledování jako takového. Jsou zde popsány hlavní znaky, typické projevy a způsoby chování v rámci stalkingu. Dále také průběh stalkingu a jeho fáze. Důležitým faktem je vlastní definice nebezpečného pronásledování.

Ve druhé kapitole je nebezpečné pronásledování pojato z hlediska kriminologického. Za nejdůležitější je považována otázka pachatele stalkingu a na druhé straně jeho oběti. Jsou zde uvedeny a rozebrány typologie pachatelů, které se rozdělují podle mnoha způsobů a hledisek klasifikace. Tyto typologie se liší ve svém členění, avšak v závěru vykazují stejné rysy. Zmíněna je pomoc obětem nebezpečného pronásledování, kterou v České republice poskytuje Bílý kruh bezpečí. Dále je v této kapitole popsáno řešení případů stalkingu. Nebezpečné pronásledování totiž vykazuje případ od případu různou dynamiku, pachatelé mívají také různé motivy, projevy jednání, emoce a interakce. Když zvážíme všechny tyto aspekty je zřejmé, že nemůže existovat jeden jediný postup, který by byl aplikovatelný u všech případů pronásledování.

Třetí kapitola pojednává o nebezpečném pronásledování z trestněprávního hlediska. Zde je zejména zahrnuta nová právní úprava stalkingu v České republice, která je zakotvena v trestním zákoníku, který nabyl účinnosti od 1. ledna 2010. Dále je v této kapitole zahrnut výčet trestných činů, které s nebezpečným pronásledováním souvisí a trestněprávní ochrana.

Následující kapitolou této práce je trestněprocesní problematika. Zde jsou vysvětleny pojmy vyšetřování a dokazování v rámci trestního procesu. Zmíněny

jsou zde také možnosti ochrany pronásledované osoby v rámci vyšetřování, procesní práva poškozeného a připravovaný zákon o obětech.

Další kapitolou jsou případové studie. V této kapitole jsou krátce uvedeny statistiky trestného činu nebezpečného pronásledování a je zde popsáno několik případů nebezpečného pronásledování, které byly řešeny u soudu. Na závěr jsou tyto případy shrnuty.

Závěrečná kapitola obsahuje shrnutí, doporučení a úvahy de lege ferenda v rámci trestného činu nebezpečného pronásledování.

1. Pojem nebezpečného pronásledování

Pojem nebezpečného pronásledování je novou skutkovou podstatou, kterou zahrnuje nový trestní zákoník, jenž nabyl účinnosti od 1. ledna 2010. Od této doby je tedy nebezpečné pronásledování trestným činem.

Nebezpečné pronásledování je často označováno anglickým výrazem „stalking“. Tento pojem vznikl v devadesátých letech v USA, odkud se rozšířil do celého světa. V doslovném překladu stalking znamená „pronásledovat, stopovat divokou zvěř“. Namísto divoké zvěře ovšem vystupuje člověk.¹ Jde zde zejména o zlovolné, úmyslné a opakované pronásledování a obtěžování jiné osoby, které pak u oběti snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost.² Pachatel se zaměří na nějakého člověka, po kterém slídí, obtěžuje a pronásleduje jej, vyhrožuje mu, fyzicky ho napadá a může se stát, že ho v krajním případě někdy i usmrtí. Pachatel využívá své moci a v oběti vyvolává pocit strachu, kdy oběti mohou trpět jak psychicky, tak i fyzicky.³

Hlavním znakem stalkingu je systematické obtěžování oběti nevyžádanou a nechtěnou pozorností. Tu můžeme rozdělit do tří typických projevů stalkingu, které rozlišuje Čírtková ve své knize Forezní psychologie.⁴

Za jeden z takových projevů je považováno *opakované a dlouhodobé kontaktování oběti* prostřednictvím telefonátů⁵, SMS zpráv, elektronické pošty, dopisů, zásilek či dárků. V dnešní době je i časté vyhledávání oběti na internetových diskuzních fórech a portálech, kde má pronásledovaná osoba svůj

¹ VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle §354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 15.9.2009, 9/2009, s. 257-263.

² MELOY, J. R. Stalking (obsessional following) : A review of some preliminary studies. *Aggression and violent behavior*. 1996, Volume 1, Issue 2, s. 147-162. Citováno dle : pozn. 1.

³ KUČHTA, J., et al. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha : C. H. BECK, 2009. s. 489.

⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004. s. 226.

⁵ Takovéto opakované a dlouhodobé kontaktování oběti je popsáno jako *telefonní teror*. Jde zejména o opakované anonymní telefonáty, které jsou uskutečňovány přes den, ale i v noci. Obsah telefonátů je v převážné většině zastrašující a výhružné povahy.

osobní profil⁶. Ze začátku se zdá být takový kontakt jako neškodný, dokonce také jako příjemný a přátelský. Teprve poté, co se pachateli nedostane odpovědi či je odmítnut, může se tento kontakt změnit ve zprávy nevkusné, urážející, zastrašující a výhružné.

Druhým typickým projevem stalkingu je *demonstrování moci a síly* stalkera. Hlavní roli zde hrají pachatelovy výhružky, které budí v oběti strach a obavy o zdraví či život svůj i svých blízkých. Tento projev zahrnuje převážně pronásledování oběti cestou do práce, na nákupy, k domovu, pronásledování autem, čekání před domem. Takový stalker je schopen vzdát se všech svých aktivit (a to i profesních) jen proto, aby mohl svou oběť pronásledovat na každém jejím kroku.

Třetím projevem chování typickým pro nebezpečné pronásledování je *poškození a ničení věcí* jako například fasády domu, vstupních dveří, rozbité okno bytu, poškrábané vozidlo, propíchané pneumatiky, likvidace domácího zvířete.

Dalším možným projevem stalkingu, který ovšem Čírtková nezmiňuje, je pachatelovo *vyhrožování sebevraždou*, případným pokusem. Cílem je vyvolat u oběti zájem o osobu stalkera, zejména o jeho život, pocit slitování, lítosti. Stalker chce tímto způsobem u oběti navodit pocit viny z toho, že takovýto jeho čin by měl příčinu právě v chování oběti. Pronásledované osoby jsou tedy postaveny do situace, kdy se rozhodují, zda chránit svůj osobní život a svobodu či život pronásledovatele, což není jednoduché v případech, kdy tímto pronásledovatelem je osoba, ke které jsme kdysi chovali nějaké city (nebo stále chováme) jako například bývalý přítel, manžel.

Všechny tyto možné způsoby projevů chování nebezpečného pronásledovatele jsou řazeny podle intenzity jejich možného dopadu na psychickou i fyzickou stránku oběti. Co se týče kontaktování oběti pomocí telefonu, internetu a poštou, tak zde oběť nepřichází do přímého fyzického kontaktu s pachatelem. Jde zde o takové obtěžování, jež zneprjemňuje každodenní život oběti. Při demonstraci

⁶ Jde o další popsanou formu stalkingu, který je uskutečňován ve virtuálním světě. Je nazýván jako *cyberstalking* a jeho obsahem jsou zprávy rozesílané e-maily, na chatech či blozích. Tyto zprávy rozšiřují hlavně informace, které úmyslně poškozují pověst oběti.

moci a síly prostřednictvím výhrůžek již dochází k přímému kontaktu, zejména verbálnímu. Pachatel také sleduje svoji oběť, která se cítí být omezena ve své svobodě a může pociťovat úzkost a strach z toho, že pachatel ví o každém jejím kroku. Poškozování a ničení věcí je projevem pachatelovy agrese navenek. V oběti je takový projev agrese schopen vyvolat strach a obavy. Už nejde pouze o plané řeči. Pachatel konal a oběť si může klást otázku, kam až je schopný dojít. Někteří jsou skutečně schopni i toho, vzít život. Slovní spojení „vzít život“ je užito záměrně, protože pachatelé si mohou vzít život svůj, kdy se nedokážou vyrovnat s nezájmem a odmítnutím, ale bohužel i život cizí.

Ve své další knize, *Moderní psychologie pro právníky*, Čírtková⁷ typické projevy či způsoby chování pronásledovatele ještě rozšiřuje. Popisuje:

- pokusy o kontakt pomocí komunikačních prostředků
- vyhledávání fyzické blízkosti oběti, slídění
- osočování, devalvace, nátlak a psychické deptání
- pokusy o kontakt přes třetí osoby
- fyzické násilí.

Pokusy o kontakt pomocí komunikačních prostředků jsou v současném stylu života velice jednoduchým způsobem pronásledování. Mobilní telefony, telefonní pevné linky a internet jsou běžně dostupné a umožňují časté a systematické obtěžování oběti bez velkých investic.

Vyhledávání fyzické blízkosti je pro oběť velice nepříjemný způsob pronásledování, kdy faktická přítomnost pachatele může u oběti vyvolávat pocity strachu, úzkosti a obavy o zdraví a život. Pachatel se záměrně zdržuje na místech, kde se oběť často pohybuje, aby jí mohl být na blízku.

Osočování, devalvace, nátlak a psychické deptání spočívají zejména ve lživých pomluvách, které ubírají na cti oběti. Veškeré tyto aktivity jsou vedeny tak, aby dostaly oběť pod tlak.

⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 60-63.

Kontakt přes třetí osoby znamená to, když pronásledovatel zmanipuluje své okolí (někdy i okolí oběti). Může dojít i k tomu, že přesvědčí okolí o tom, že skutečnou obětí je on sám a dokáže tak celou situaci otočit ve svůj prospěch proti pravé oběti.

Fyzickým násilím je zejména napadání osob (rány, kopance, údery, pokousání) a sexuální ataky včetně znásilnění. Setkat se můžeme i s ohrožením života či zdraví prostřednictvím motorového vozidla (najíždění na oběť).

Všechny zmíněné projevy chování stalkerů však nejsou taxativním výčtem. Rychle se rozvíjející společnost a technika nabízejí pachatelům v dnešní době nespočet možných způsobů a prostředků k realizaci. Tyto prostředky se liší podle toho, zda pachatel použije legální způsob jako zaslání dávků a květin, nebo způsob zákonem nedovolený jako vyhrožování či vydírání.⁸

Vedle typických projevů stalkingu je dalším znakem také motiv pronásledování. Za skutečné motivy pronásledování jsou pokládány: vyhledávání blízkosti s vyhlédnutou obětí, získání totální kontroly nad životem oběti, rozhodnutí zničit blaho (tedy psychické i tělesné zdraví oběti).

Důležitým znakem je také průběh stalkingu a jeho fáze, kdy typický vývoj pronásledování charakterizoval De Clérambault v třífázovém modelu, který je následující⁹:

- 1) První fází je *stadium pýchy*, kdy je pachatel plný nadějných očekávání, namlouvání a dvoření se.
- 2) Druhou fází je *stadium zklamání*, kdy nastupují obavy, zhrzení, výčitky a falešné obviňování.
- 3) Poslední fází je *stadium hněvu*, kdy pachatel formuluje majetnické požadavky, jejich prosazení agresí a může vydírat či vyhrožovat pomstou.

⁸ VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle §354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 15.9.2009, 9/2009, s. 257-263.

⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 54.

Avšak vzhledem k rozvoji společnosti a rozšířením počtu případů stalkingu se rozšířil i výčet možných motivů pronásledování. Další motivy tedy mohou být na bázi zaměstnaneckých vztahů (zaměstnavatel – zaměstnanec), privátních kontaktů (bývalí partneři), obchodních vztahů (klient – advokát), profesionálních kontaktů (lékař – pacient) či sousedských vazeb.¹⁰

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 54.

2. Nebezpečné pronásledování – kriminologická hlediska

Nebezpečné pronásledování vykazuje případ od případu různou dynamiku, pachatelé mívají také různé motivy, projevy jednání, emoce a interakce. Když zvážíme všechny tyto aspekty je zřejmé, že nemůže existovat jeden jediný postup, který by byl aplikovatelný u všech případů pronásledování.

Pro zastavení stalkingu existují různé možnosti intervence. Jednou z nich je intervence ze strany oběti, která by měla spočívat především v přerušení veškerého kontaktu s osobou pronásledovatele. V takovém případě očekáváme, že zájem pachatele po čase opadne. Pokud se tak nestane či pokud se pachatelovo obtěžování stane intenzivnější, agresivnější, je třeba intervence úřadů, policejních orgánů a trestní justice.¹¹

2.1 Pachatelé stalkingu

Pachatelé stalkingu jsou psychology popisováni jako osobnosti s poruchovou seberegulací. Jsou impulzivní, explozivní a agresivní. Pociťují touhu někoho ovládnout, kontrolovat, mít nad ním absolutní dohled a moc. Stalker je člověk patologicky posedlý zájmem o jinou osobu. Stalker může být osoba jakéhokoliv pohlaví, může pocházet z nejrůznějších společenských a sociálních vrstev, nezávisle na vzdělání či ekonomické situaci. Jedno je ovšem společné všem. Za své chování necítí žádnou odpovědnost a ospravedlňují ho tím, že je jejich oběť vyprovokovala nebo že jde o osudovou lásku.¹²

Problematika stalkingu byla v minulosti i současnosti předmětem mnoha studií a výzkumů. Zejména zkoumání pachatelů patří k těm nejfrekventovanějším výzkumným zájmům. Účelem různých psychologických výzkumů a studií je

¹¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 89.

¹² BENEŠOVÁ, J. Stalking: Dejte si pozor!. *Look* [online]. 2008, srpen, [cit. 2011-02-16]. Dostupný z WWW: <http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=292>.

zjistit typické povahové vlastnosti pachatele. Skupina pronásledovatelů je podrobena psychologickým testům a výsledky jsou srovnány s kontrolní skupinou.

Z množství závěrů Čírtková¹³ zdůrazňuje dva zajímavé výstupy:

- 1) Z psychologických studií vyplývá, že pronásledování je více ovlivněno osobností pachatele než situačními faktory. Příčinou je tedy především charakter (osobnost) pachatele. Chování oběti má na spuštění pronásledování nepatrný nebo žádný vliv. Problém tkví v pachateli, nikoli v oběti. Základní zdroj problémového chování je u většiny pronásledovatelů tzv. nejistá vazba, která se projevuje citovou ambivalencí, nejistotou, agresivitou a neschopností řešit závislost ve vztahu. Ovlivnitelnost, přesněji možnosti změnit tuto charakteristiku, která se utváří v raném dětství na základě interakce dítěte s matkou, jsou momentálně posuzovány spíše skepticky.
- 2) Psychologické studie dále poukazují na poměrně významné odlišnosti v osobnosti mužských a ženských pachatelů. Jednou z odlišností je schopnost řešit problémy. Muži skórují velmi nízko, zatímco ženy vykazují velmi dobré výsledky. Zdá se, že muži se uchylují k obtěžujícímu pronásledování, protože neumí řešit vztahové problémy jinak, ženy volí pronásledování zcela programově a kontrolovaně.

Podle statistiky získané z německého výzkumu, jenž byl realizován na Technické univerzitě v Darmstadtu¹⁴, vyplývá následující:

- v 81 % byl stalker muž
- ve 49 % případů se jednalo o bývalé partnery oběti
- v 9 % případů se stalker a oběť osobně neznali
- 39 % obětí bylo vystaveno i násilným praktikám

¹³ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004. s. 229-230.

¹⁴ JURTELA, S. *Hausliche Gewalt und Stalking*. Innsbruck : Studien Verlag, 2007. s. 201.

- stalking v průměru trval 28 měsíců.

Z resumé, které vzniklo na základě různých šetření o nebezpečném pronásledování, jež zpracovali Mullen a Pathe¹⁵, plynou tyto poznatky:

- stalking jde na vrub zejména mužům (79 % pachatelů)
- ženy bývají při stalkingu rafinovanější a lépe unikají postihu
- průměrný věk pachatelů činil 38 let
- profesní profil zahrnuje 38 % nezaměstnaných a 56 % zaměstnanců
- více než polovina pachatelů nikdy neměla trvalý vztah, rozvedených bylo jen 4 %
- vztah pachatele k oběti bývá často intimní (bývalý partner / partnerka ve 30 % případů), ale i profesní (kolega z práce ve 23 % případů, v obdobném poměru asi 11 % pachatelů)
- pachatel je pro oběť zcela neznámou osobou ve 14 % případů (zcela náhodná oběť).

2.1.1 Typologie pachatelů stalkingu

Pokud jde o typologii pachatelů stalkingu, existuje mnoho způsobů a hledisek klasifikace. Žádná z používaných typologií se však doposud neprosadila jako obecně závazná.¹⁶

Dále bude popsáno několik hlavních typologií, které lze najít v odborné literatuře. Tyto typologie se sice liší ve svém členění, v závěru však lze dojít k tomu, že vykazují více méně stejné rysy.

¹⁵ VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, 11, s. 331-336.

¹⁶ VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle §354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 15.9.2009, 9/2009, s. 257-263.

Rozdělení stalkerů podle vícerozměrné klasifikace

Pro posuzování trestnosti stalkerů a stanovení prognózy jejich chování se nejvíce osvědčila tzv. vícerozměrná klasifikace, která pro účely kvalifikovaného znaleckého zkoumání stalkera kombinuje několik hledisek současně.¹⁷ Tato vícerozměrná klasifikace zahrnuje následující tři úrovně¹⁸:

1) psychopatologická rovina

Na této rovině rozlišujeme typologicky tři skupiny stalkerů:

- *skupina psychotických stalkerů* (jednoznačně je dán příznak patologické duševní poruchy)
- *intermediární skupina*; chování stalkera se může manifestovat v kontextu neobvyklého psychopatologického stavu a může vykazovat obdobná omezení v jednání, tak je tomu např. u rostoucí drogové závislosti nebo u poruchy obsedantní (v určitých případech se může objevit i příznak jiné závažné duševní poruchy)
- *skupina psychicky zdravých stalkerů*, popř. stalkerů s poruchami osobnosti nepatologického charakteru

2) rovina motivace

Motivace stalkerova chování je též velice důležitá pro stanovení prognózy.

Typologicky ji dělíme do tří skupin:

- *pomsta* – zde je třeba počítat se zvýšeným rizikem násilného chování
- *láska*
- *narcismus*

3) vztahová rovina

¹⁷ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník II.* § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. BECK, 2010, s. 3005.

¹⁸ DRESSING, H.; MAUL-BACKER, H.; GASS, P. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue.* 2007, 10, s. 279-281. (překlad J. Hájek)

Tato rovina je důležitá zejména pro stanovení prognózy dalšího vývoje stalkerova chování. Rozlišujeme následující tři případy:

- *oběť je cizí osoba* – zde zjišťujeme značné riziko násilnického chování tehdy, trpí-li stalker psychózou nebo obtěžuje-li oběť sexuálně zaměřenými obscénními telefonáty, jimiž se připravuje k sexuálnímu násilí
- *oběť je osoba známá* – takovou osobou je např. kolega nebo odborník (spolupracovník, nadřízený, lékař, pedagog)
- *oběť je bývalý partner / bývalá partnerka* – zde je obzvláště vysoké riziko násilného chování stalkera, které lze předpokládat v případě, že zde existoval intimní vztah mezi stalkerem a obětí, který se posléze zhroutil.

Rozdělení stalkerů podle Zony

Zona se ve své studii zaměřuje na charakteristické vlastnosti a pachatele rozděluje do následující tripartice¹⁹:

1) erotoman / erotomanka

Přibližně jde o desetinu případů nebezpečného pronásledování, jejichž pachatelem je často žena, chorobně přesvědčená o tom, že ji miluje obvykle společensky výše postavený muž – riziko fyzické agrese je malé, ale obtěžování zpravidla trvá déle než rok.

2) Posedlý milovník

Necelou třetinu případů stalkingu má na svědomí fanatický zbožňovatel, který ani svou oběť nemusí osobně znát (nebo jde o veřejně známou postavu). Jde o případy, kdy erotomanií předchází jiná duševní porucha, proto je jednání pachatele takřka nepředvídatelné.

¹⁹ VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, 11, s. 331-336.

3) Běžný obsedantní pronásledovatel

Lehce nadpoloviční většina pachatelů má k oběti určitý vztah (milostný, pracovní, sousedský). Doba obtěžování nemusí být dlouhá, ale riziko násilí je značné, neboť pachatel cítí příkoří, křivdu, apod.

Rozdělení stalkerů podle Holmes

Holmes v roce 1993 zkombinoval a rozčlenil pachatele stalkingu z hlediska psychologického. Zohlednil především kritéria jako typ oběti, předcházející vztah k oběti a motivace a osobnost pronásledovatele. Na základě těchto kritérií člení pachatele do šesti skupin²⁰:

- 1) Pronásledovatel celebrit – celebrity stalker
- 2) Pronásledovatel ex-partnera – domestic stalker
- 3) Pronásledovatel politiků – political stalker
- 4) Pronásledovatel z vášně – lust stalker; v jeho chování je v prvním plánu zvýrazněna sexuální motivace a podle módních vlivů se stěhuje od oběti k oběti
- 5) Pronásledovatel ze zjištěné motivace – hit stalker; netrpí žádnou psychickou poruchou, vyhlédnutou oběť pronásleduje účelově, hrozí jí fyzickým násilím, aby od ní nebo od třetí osoby získal peníze
- 6) Pronásledovatel zhrzený a odmítnutý v lásce – love-scorned stalker.

²⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 72.

Rozdělení stalkerů podle Skolera

Čírtková ve své knize zmiňuje Skolera, který se zaměřil na osobnost stalkera z psychologického hlediska. Pachatele dělí na čtyři základní typy²¹:

1) Histrionský stalker

Identifikační znaky histrionského stalkera jsou žárlivost, nízká kontrola impulsů a konkurenční přístup ke vztahu.

2) Borderline stalker

Identifikačními znaky borderline stalkera jsou zprvu střídání vzorců adorace a odmítání oběti, později dominují pokusy o její devalvací.

3) Narcistický stalker

Narcistický stalker se vyznačuje tím, že očekává obdiv, pozdější oběť si idealizuje. Odmítnutí prožívá jako ponížení a reaguje agresí.

4) Disociální stalker

Identifikačními znaky disociálního stalkera jsou žádná empatie, nerespektování norem. Konfliktní situace řeší agresí.

Rozdělení stalkerů podle posuzování nebezpečnosti

Prozatím nejznámější taxonomie pronásledovatelů byla vyvinuta přímo policejními experty. Pochází z Velké Británie a autory jsou Boon a Sheridan²².

²¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 2. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 221.

²² VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, 11, s. 331-336.

Tato taxonomie zobecňuje výsledky analýzy 124 skutečných případů stalkingu a důležitou roli zde hrála míra nebezpečnosti pachatelů, kteří jsou rozděleni takto²³:

1) Bývalý partner

Tento typ pronásledování zahrnuje až 50 % všech případů. U pachatele převládají silné negativní emoce, nereaguje na skutečnost, že jej policie vyšetřuje a riziko fyzického napadení i poškozování majetku je velké. Bývalí partneři jsou v průměru více násilní než neznámí pronásledovatelé, kteří oběť sice znají, ale neměli s ní intimní vztah. Většinou je zde vazba na předcházející domácí násilí. Motivace k pronásledování vyplývá z dřívějšího vztahu, který se rozpadl a pronásledovatel se cítí odvržený, je poután k minulosti.

2) Obsedantní obdivovatel

Četnost jevu je u tohoto typu kolem 18 %. Obdivovatel má svou oběť za jakýsi idol, který tvoří střed jeho prožívání a zcela dominuje i v jeho představách. Přestože se pronásledovatel snaží dostat do blízkosti svého idolu, je zde riziko přímého násilí většinou nízké. Podle věku můžeme rozlišit i dva podtypy, kterými jsou mladý obdivovatel a obdivovatel středního věku. V prvním případě se doporučuje poradenství a psychologická intervence. V druhém případě se uplatňuje v zásadě totéž, ale doplňujícím postupem je přerušování veškerých fyzických kontaktů s obětí. Stalker nemá v plánu vyvolené osobě škodit a ubližovat jí. Nejde ani o kontrolu, pomstu či ovládnutí oběti. Jeho chování obsahuje spíše prvky uctívání, obdivu a milostné poblázněnosti. Obdivovatel hledí do budoucnosti a touží po romantickém vztahu s vyhlédnutou obětí. V praxi zpravidla nelze tento typ v jeho počátcích rozpoznat od jiných variant stalkingu a oběť proto nemůže tušit, že jí nehrozí vážné nebezpečí.

²³ Srovnej: VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, 11, s. 331-336.; ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 232-234.; ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 73-76.

3) Fixovaný pronásledovatel trpící psychickou poruchou

Četnost výskytu je přibližně 20 % ze všech případů. Podle nebezpečnosti rozlišujeme dva podtypy. Prvním je méně nebezpečný fixovaný pronásledovatel. Ten se zaměřuje především na ženy, se kterými přichází do kontaktu profesně. Jeho projev poukazuje na poruchu osobnosti a chování. Žije v iluzi reálného a ideálního vztahu s obětí a má pocit, že i oběť má zájem o kontakt. Spojení s realitou je však zachováno a pronásledovatel je tudíž přičetný a způsobilý k právním úkonům. Vyniká obratnou manipulací. Druhým podtypem je fixovaný pronásledovatel se zvýšenou nebezpečností. Jeho hlavním znakem je závažnější stupeň psychického narušení. Pravděpodobnost, že má tento pachatel kriminální historii či prošel ústavní léčbou, je vysoká. Typicky se uchyluje k různým formám agrese a ve svém pronásledování je nevypočitatelný. Jeho oběťmi bývají jak ženy, tak muži s vyšším sociálním statutem (zejména celebrity a významné či atraktivní osoby).

4) Sadistický pronásledovatel

Jde přibližně o 12 % případů. Tento pronásledovatel je nejnebezpečnějším typem pachatele. Typická je jeho citová chladnost, snaha zcela ovládnout život oběti a systematické zastrašování oběti. Střídá projevy násilností a laskavosti, což ztěžuje orientaci v tomto chování. Často ignoruje policejní opatření a zákazy, má sklon stupňovat důraznost svých aktivit. Sadistický pronásledovatel se vyznačuje obratností v komunikaci, vyniká v manipulaci a u veřejnosti je schopný vzbudit příznivý dojem. Je však egocentrický, záludný, arogantní a povrchní. Chybí mu empatie, nezná výčitky a ani pocit viny. Tento typ pronásledování je extrémem. V praxi jde o nejnebezpečnější, dlouhodobé a vytrvalé chování. Právě v těchto případech jde o zvláště tragické případy nebezpečného pronásledování. Pachatelé jsou převážně muži, oběťmi mohou být obě pohlaví. Oběť je loveným objektem. Pachateli jde o maximální kontrolu nad obětí. Výběr oběti lze těžko pochopit, ale většinou se jedná o pozitivně laděné, veselé, přátelské a úspěšné osoby. Stalker se s obětí zná obvykle jen povrchně a

z počátku se prezentuje velmi přátelsky. Jeho aktivity však směřují k negativním cílům. Snaží se oběť systematicky ničit tím, že ji znepokojuje, zbavuje ji životní energie, psychicky ji oslabuje, demonstruje jí svoji moc. Do své „hry“ zatahuje i přátele oběti a blízké. Řešení těchto případů je velice obtížné, protože stalker postupuje velmi chytře a minimalizuje riziko trestního stíhání.

Rozdělení stalkerů podle vedoucí motivace

Nejznámější typologie obsedantních pronásledovatelů byla zpracována na základě australského výzkumu, který byl publikovaný roku 1999. Mullen²⁴ a jeho tým v této studii popsali pět typů pachatelů podle jejich vedoucí motivace²⁵:

1) **Odmítnutý nebo zavržený pronásledovatel** – rejected stalker

Jeho pronásledování má za cíl obnovit ukončený vztah nebo se pomstít za odmítnutí. Může jít o vztah intimní, rodinný, pracovní či obchodní, není výjimkou i vztah terapeutický. Pohnutkou k takovému chování bývá přehnaná žárlivost, frustrace ze žádostivosti. Pachatel se typicky dopouští hrubosti a tropí scény.

2) **Hledač intimity** – intimacy seeker

U tohoto typu dochází, z nedostatku reálných vztahů, k nalezení fiktivního vztahu. Pachatel touží po vztahu s osobou, která ho zaujala a předpokládá, že bude jeho city opěťovat. Negativní reakci oběti neakceptuje a odmítá jí uvěřit. Obvykle si vybírá osoby cizí nebo povrchně známé. Nutně neusiluje o sexuální vztah. Dominuje u něj touha po akceptaci uctívanou osobou. Převládají fantazie a představy o opěťovaném vztahu.

²⁴ VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, 11, s. 331-336.

²⁵ Srovnej: VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, 11, s. 331-336.; ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 98-99.

Pronásledovatelé tohoto typu mívají obvykle prázdný život, smyšlený vztah je zpravidla jediným v jejich momentálním životě. Do této kategorie patří i pronásledovatelé celebrit.

3) Nekompetentní svůdce – incompetent suitor

V této skupině jde především o sociálně a interpersonálně málo zdatné jedince, kteří se nedokáží smířit s absencí citové odezvy. Touží po nějakém poměru, ale nehledají trvalý vztah, jde jim primárně o intimní sblížení a kontakty. Díky své sociální nešikovnosti zažívají jasná odmítnutí, po kterých to vzdají a stáhnou se do ústraní. Brzy se však upnou na jiný objekt.

4) Nenávistný slídil – resentful stalker

Svou oběť úporně pronásleduje kvůli skutečnému či domnělému zranění, újmě, kterou pachatel připisuje oběti. Tito stalkeri vynikají ve vyhrožování a zastrašování. Jsou vytrvalí a rafinovaní, pronásledování jim přináší uspokojení, jde jim o moc a kontrolu nad obětí. Cítí se být sami obětí a jsou přesvědčeni, že jsou v právu.

5) Predátorský násilník – predatory stalker

Cílem je útočné, obvykle sexuálně agresivní chování. Stalking v tomto případě zahrnuje systematické postupy pachatelů, sbírání informací o oběti a mnohdy i voyeristické aktivity. Predátorský násilník se vyznačuje sněním o fyzickém násilí na oběti. Pociťuje okouzlení a slast z ovládnutí a kontroly oběti. Popsané chování většinou probíhá skrytě, nenápadně, diskrétně a systematicky, protože pachatel nechce oběť vystrašit před finálním útokem. Nutno dodat, že popisované chování se vyskytuje i u některých sexuálních pachatelů.

Rozdělení stalkerů podle formy pronásledování

Němečtí autoři Voss, Hoffmann a Wondrak se známými přístupy k pachatelům polemizují. Kritizují, že dosavadní typologie se opírají o dominantní motivy a osobnostní charakteristiky stalkerů. Obojí se přitom může v průběhu stalkingu měnit. Ve svém výzkumu zvolili opačný přístup. Nevycházeli z motivů a osobnostních charakteristik, ale jako východisko zvolili rozbor způsobů pronásledování. Podle údajů od obětí, došli ke dvěma základním faktorům, které odlišně reagovaly na kritérium prostorové vzdálenosti. Na základě tohoto kritéria pak mohli projevy stalkerů rozdělit do dvou vzorců pronásledování²⁶:

- distální stalking
- proximální stalking.

Distální stalking představuje obtěžování a pronásledování na dálku. Jsou zde zahrnuty aktivity jako telefonování, zasílání SMS, e-mailů, dárků a jiné obtěžování, kdy nedochází k osobnímu kontaktu.

Proximální stalking obsahuje aktivity, při kterých se pronásledovatel dostává do kontaktu nebo blízkosti oběti. Jde o zanechávání zpráv na pracovišti, ve vozidle oběti, postávání před bydlištěm oběti, proniknutí do jejího bytu apod.

V následném výzkumu němečtí autoři zjišťovali, zda k uvedeným vzorcům lze přiřadit i odlišné znaky a charakteristiky pachatelů. Výsledkem byly dva typy pachatelů:

- typ A – pachatelé, kteří se specializují pouze na distální stalking
- typ B – pachatelé univerzální, kteří se uchylují k proximálnímu stalkingu přibližně ve stejné míře jako ke stalkingu distálnímu.

²⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 76-77.

2.2 Oběti stalkingu

„Obětí stalkera může být v podstatě každý člověk, a to nezávisle na svém sociálním původu a individuálních sklonech. Oběťmi však bývají mnohem častěji ženy, nápadně častými oběťmi jsou rovněž osoby osamocené nebo osoby, jež ukončily se stalkerem partnerský vztah.“²⁷ Oběťmi mohou být často i osoby známé a slavné, zejména umělci, politici, moderátoři, ale i osoby, které v rámci své profese přicházejí do těsnějšího kontaktu s lidmi (např. advokáti, lékaři, profesori).

Stejného názoru je i Čírtková²⁸, která dále doplňuje, že ze statistického hlediska je typickou obětí spíše svobodný člověk žijící bez partnera nebo osoba krátce po partnerském rozchodu. U obětí se také často vyskytuje sklon k submisi a pasivnímu podrobování se ve vztazích.

Stalking není jednorázovým činem. Předpokládá se mnohonásobná, pokračující viktimizace. Riziko, že nebezpečné pronásledování bude pokračovat, je vysoké. Oběť se tedy cítí permanentně ohrožena a touží po obnově nerušeného soukromí. Stalking narušuje především možnosti oběti svobodně se rozhodovat o sobě a svém životě. Může dojít k vážnému narušení dosavadních osobních vztahů a kontaktů. Hrozí i ztráta dobrého jména a dobré pověsti v pracovním životě. Je však obtížné určit počátek takového pronásledování. To je většinou určeno vlastním úsudkem oběti. Nevyžádané projevy zájmu se tedy stávají stalkingem ve chvíli, kdy oběť dospěje k přesvědčení, že pronásledovatel se vměšuje do jejího soukromí, porušuje ho a získává nad ním kontrolu. Pro oběť je však těžké rozpoznat, jestli jí hrozí určité nebezpečí či nikoliv. Oběť není schopna předvídat možný vývoj událostí.

²⁷ DRESSING, H.; MAUL-BACKER, H.; GASS, P. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*. 2007, 10, s. 279-281. (překlad J. Hájek)

²⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 82-83.

Fiedler se zmiňuje o „spirále stalkingu“.²⁹ Tato spirála je založena na třech opakujících se fázích:

1. fáze – zde se zjevuje vlastní aktivita stalkera (telefonát, SMS, e-mail), která v oběti vyvolává úlek, strach a značný stres, jenž pomalu odeznívá a nastává druhá fáze
2. fáze – nastává uklidnění, oběť se vzpamatovává, toto však netrvá dlouho
3. fáze – dominují zde nepříjemná očekávání a obavy z další akce stalkera, opět se zvedá stresová hladina.

Vlastní prožívání stalkingu se dá na počátku popsat tak, že oběť je stalkingem překvapena a zaskočena. To je velmi typická reakce. Většina lidí je totiž přesvědčena o tom, že toto není možné. Proč by se to mělo stát právě jim? Odpovědí je několik. Stalking už se ani zdaleka netýká pouze celebrit a veřejných osob. Pachatele stalkingu mnohdy nelze rozeznat, bývají příjemní a klamaví. A není třeba vnějšího podnětu ze strany oběti, stalking může vzniknout i bez přičinění oběti. Po počátečním překvapení a rozpacích se začíná na oběti odrážet pachatelovo chování. Nejvýraznějším vlivem je zřejmě chronický stres, který může vyvolávat fyzické či duševní onemocnění. Pronásledované osoby často trpí závažnými zdravotními potížemi a symptomy posttraumatické zátěže, dále depresí, všeobecným strachem, úzkostí či jinými psychickými poruchami. Kromě újmy psychické může oběť postihnout i újma fyzická, v případě, že dojde k napadení oběti pronásledovatelem. Pro oběť jistě nepříjemná, bude i citelná materiální újma v souvislosti s možnou ztrátou práce, s investicemi nebo s náklady, které jsou spojené s pronásledováním. Lze tedy konstatovat, že stalking pro oběti mnohdy znamená podstatné a omezující změny v jejich dosavadním životě. Narušuje jejich možnost svobodného rozhodnutí jak žít. Přináší závažné negativní následky na psychické a tělesné zdraví a představuje pro ně také

²⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 83.

finanční zátěž a stres v sociální oblasti. Vede k důvodnému pocitu ohrožení a obav o vlastní bezpečí.

Konkrétní následky, které se u obětí projevují po prožití stalkingu, jsou následující³⁰:

- opakující se, vtíravé, stresující vzpomínky
- tělesné reakce při kontaktu s podněty připomínající stalking
- „flashbacky“
- opakující se noční můry
- pocit, že vlastní budoucnost je nyní značně omezená, narušená
- vyhýbání se místům, lidem a situacím, které připomínají stalking
- ztráta zájmu o aktivity, které byly dříve důležité
- pocity odcizení od ostatních lidí
- odmítání mluvit o stalkingu
- neschopnost vybavit si některé aspekty stalkingu
- nadměrná bdělost a ostražitost
- poruchy spánku
- zvýšená lekavost
- podrážděnost a afektivní výbuchy
- poruchy koncentrace.

Vzhledem k tomu, jak těžké újmy obětem nebezpečného pronásledování hrozí, je třeba zamyslet se nad možnostmi předcházení stalkingu či případné obraně a řešení takové situace. Podle psychologa Petra Šmolky³¹ tu jistá šance na předejití stalkingu je. Předpokladem je správný výběr partnera. Všimnout bychom si měli jeho reakcí na stres a agresivního chování. Důležité je také naučit se jasně definovat případný rozchod, neponechávat žádné náznaky naděje na lepší budoucnost. Prevence je lepší než léčba. Proto pokud si vybereme partnera

³⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 87-89.

³¹ BENEŠOVÁ, J. Stalking: Dejte si pozor!. *Look* [online]. 2008, srpen, [cit. 2011-02-16]. Dostupný z WWW: <http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=292>.

emočně stabilního a přiměřeně vědomého si vlastní hodnoty, pak je málo pravděpodobné, že nás bude pronásledovat.

Pokud se nepodaří stalkingu předejít, pak by se měla oběť chovat následujícími způsoby³²:

- přímo a jednoznačně dát stalkerovi na vědomí, že o jeho projevy není zájem, stalkera ignorovat a nereagovat na žádný jeho pokus o kontakt
- vyhnout se schůzkám, psaní e-mailů, dopisů, SMS (nové kontakty totiž stalkera jen posilují)
- pokud je oběť již obtěžována, je nutné obrátit se na psychiatra nebo policii
- uchovávat si všechny projevy a důkazy obtěžování (záznamy telefonních hovorů, SMS zprávy, dopisy, e-maily)
- změnit své chování a zvyky po dobu obtěžování (výměna zámků, změna obchodního střediska, změna obvyklých tras)
- mimo domov se pohybovat s dalším členem rodiny nebo jinou důvěryhodnou osobou, domluvit si vzájemný postup v případě krizové situace
- nosit u sebe legální prostředky pro svoji obranu (pepřový sprej, alarm, mobilní telefon pro případ přivolání pomoci)
- svá tvrzení formulovat jasně a jednoznačně, nedávat nikomu prostor pro plané naděje; volit své věty tak, aby se nedaly vykládat dvojznačně
- adresu a kontakty na sebe dávat pouze omezenému počtu důvěryhodných lidí
- nezveřejňovat své telefonní číslo
- vyhýbat se telefonátům na telefonní čísla, za která se neplatí (předvolba 800)
- při objednávkách nepoužívat domácí adresu
- pořídit si P.O.Box.

³²Stalking - pronásledování. *Psychopradna* [online]. [cit. 2011-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.psychopradna.cz/cz/clanky/stalking---pronasledovani/321.html>>.

Kromě právě zmíněných možností chování oběti v rámci nebezpečného pronásledování existuje ještě spousta užitečných doporučení a praktických rad pro oběti. Stěžejními jsou však přerušování veškerých kontaktů s pronásledovatelem a shromažďování důkazů o pronásledování. Důležité také je, aby se oběť někomu svěřila, tím se jí dostane podpory. Každá oběť by měla udělat maximum pro svou bezpečnost, vypracovat bezpečnostní plán. V neposlední řadě se doporučuje kontaktovat formální autoritu a podat trestní oznámení.

2.2.1 Pomoc obětem stalkingu

Mezi aktivní organizace zaměřené na problematiku obětí kriminality patří nadnárodní organizace Victim Support Europe. Tato organizace byla založena v roce 1990 a působí po celé Evropě. Založena byla proto, aby podporovala práva obětí kriminality. Prosazuje myšlenku, že práva obětí v trestním řízení musí být vyvážená a musí mít stejnou prioritu jako práva obviněného. Tato organizace je, pokud jde o oběti kriminality, poměrně široce a odborně orientována. Sdružuje téměř 30 nevládních národních evropských organizací na pomoc obětem. Za Českou republiku je jejím členem Bílý kruh bezpečí.³³

Bílý kruh bezpečí byl založen v roce 1991 a členem organizace Victim Support Europe je od roku 1996. Je největším občanským sdružením, které se v České republice specializuje na poskytování pomoci obětem trestných činů. Založen je výhradně na práci dobrovolných pracovníků, jako jsou právníci, sociální pracovníci, psychologové, lékaři a policisté. Angažuje se v oblasti prevence kriminality, v poskytování bezprostřední pomoci obětem, v oblasti zajištění intelektuální a fyzické obrany a v problematice zlepšení postavení poškozeného.³⁴

³³ SCHEINOST, M., et al. *Kriminalita očima kriminologů*. 1. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 102.

³⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., et al. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha : ASPI - Wolters Kluwer, 2008. s. 170.

2.3 Řešení případů stalkingu v praxi

Řešení případů stalkingu v praxi je dle literatury označováno jako „management případu“, který je založen především na individuálním přístupu. Individuální přístup je velice důležitý, protože každý případ od případu se liší. Nelze proto aplikovat stejné postupy u všech případů pronásledování. Každým případem je třeba zabývat se zvlášť, individuálně ho analyzovat a vyhodnotit.

Vedle individuálního přístupu zde stojí také pragmatismus. U pragmatismu je podstatné, že směřuje k efektivnosti a užitečnosti řešení. Přihlízí se ke skutečným potřebám oběti. Jaký postup je pro oběť reálný a jaký nikoliv.

U řešení případů nebezpečného pronásledování je hlavním cílem oběť informovat, zajistit její bezpečnost, projevit k ní důvěru a empatii a hlavně pokusit se takové chování zastavit.

Orgány činné v trestním řízení informují oběti o jejich právech, o průběhu trestního řízení ve všech jeho stádiích a o programech a možnostech pomoci a péče včetně jejich dostupnosti. Policie a jiné články působící v trestním řízení by měly přispívat k obnově pocitu bezpečí psychologickými prostředky i faktickým zajištěním bezpečí oběti v průběhu trestního řízení i v době po propuštění pachatele na svobodu. Dále je třeba projevit oběti dostatečnou empatii, což není pro orgány činné v trestním řízení vždy jednoduché. Tato schopnost vcítit se do oběti je důležitá i pro objasňování a vyšetřování případu.³⁵

Vzhledem k tomu, že je u nebezpečného pronásledování důležitá i intervence ze strany oběti, pak vyvstává otázka: Jak mohou oběti přispět k zastavení stalkingu? Podle Čírtkové³⁶ takto:

³⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004. s. 156-157.

³⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 89-90.

- důsledně ignorovat pokusy o kontakt:
Oběť musí stalkerovi jasně, srozumitelně a přesvědčivě dát najevo, že nemá zájem na jakémkoliv dalším kontaktu. Poté je důležité, aby oběť vydržela nereagovat na pokusy o kontakt. Je třeba vytrvat a nekompromisně stalkera ignorovat.

- vyhnout se setkání, jít stalkerovi z cesty:
Toto většinou znamená změnu životních návyků, přerušení původních kontaktů a další sociální omezení. Pro oběť je to nepříjemné omezení na osobním životě proti své vůli.

- stalking dokumentovat:
Pro eventuální právní postup ve věci je důležité, aby oběť uchovávala každý dopis, SMS či e-mail zaslaný stalkerem. Oběť by měla dokumentovat a archivovat veškeré stalkerovy aktivity. Velice vhodná je také fotodokumentace (např. poničených věcí).

- stalking zveřejnit, informovat o něm okolí:
Je to ofenzivní strategie z pohledu oběti. Včasné informování okolí o tom, co se vlastně děje přispívá k větší ochraně a bezpečnosti oběti, také ale zabraňuje tomu, aby pachatel manipuloval s okolím oběti.

- hledat pomoc a podporu:
Oběti v takovéto nelehké situaci by měli vyhledat pomoc a podporu, aby se necítili tak, že jsou na to sami, že jsou bezmocní. Může jít o podporu a rady blízkých, ale i pomoc odbornou. Oběť tak získá objektivní pohled zvenčí, který jí může pomoci s řešením a vyrovnáním se s touto situací.

3. Nebezpečné pronásledování – trestněprávní hlediska

Přijetím nového trestního zákoníku, s účinností od 1. ledna 2010, byla v České republice zavedena nová skutková podstata nebezpečného pronásledování. Nebezpečné pronásledování, nebo také stalking, je tedy trestným činem. Tímto se Česká republika zařadila mezi země s anti-stalkingovou legislativou.

3.1 Právní úprava stalkingu

Zkoumání stalkingu z hlediska psychiatrie začalo již od 18. století, zatímco o stalkingu v trestněprávních souvislostech se dá hovořit až od 2. poloviny 20. století, kdy v roce 1990 došlo v Kalifornii k jeho kriminalizaci. Dnes je pojmem stalking označováno chování, kdy se pachatel zaměří na určitou osobu, po níž slídí, pronásleduje ji, obtěžuje, hrozí jí, případně ji fyzicky napadá a ve vzácných případech dokonce usmrtí a takovéto chování vzbuzuje u oběti pocit strachu.

Stalking je poměrně nový fenomén, který se však dynamicky šíří všemi státy. Příčinou je rychle se rozvíjející společnost a moderní technika, která skýtá pro stalkery stále nové možnosti. S nárůstem počtu případů nebezpečného pronásledování tak vznikla potřeba tuto problematiku nějakým způsobem řešit. Efektivním a účinným řešením se zdá být zakotvení stalkingu do právní úpravy jednotlivých zemí. V této souvislosti byla skutková podstata nebezpečného pronásledování zakotvena do ustanovení nového trestního zákoníku³⁷, který nabyl účinnosti 1. ledna 2010. Nyní je tedy nebezpečné pronásledování v České republice trestným činem. To však neznamená, že před tímto mezníkem nebyl stalking nijak postihován. Pro pořádek je tedy v následujícím textu uvedena nejen nová právní úprava, ale i možné trestní postihy stalkingu před novou právní úpravou.

³⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 354.

Právní postih dříve:

Možnosti trestního postihu stalkingu do 31. prosince 2009 u nás sice existovaly, avšak byly značně roztržštěné a dostatečně nereflektovaly vlastní podstatu a charakteristické rysy tohoto jevu. Úprava postihu stalkingu byla nepřehledná a některá jednání pachatelů nebyla možná podle trestního zákona přímo postihnout (např. obtěžování oběti častým telefonováním, zasílání SMS, e-mailů nebo objednávání zboží či služeb jménem oběti). V takovém případě mohli oběti využít prostředků civilního práva, protože jednání stalkera bylo zpravidla zásahem do práva na ochranu osobnosti. Tehdejší úprava v rámci trestního zákona z roku 1961 nebyla v praxi efektivní. Což můžeme demonstrovat na výčtu skutkových podstat, které mohly být na případy stalkingu aplikovány³⁸:

- Neoprávněné nakládání s osobními údaji (§ 178)
- Vzbuzení důvodné obavy (§ 197a)
- Výtržnictví (§ 202)
- Pomluva (§ 206)
- Poškození cizích práv (§ 209)
- Týrání svěřené osoby (§ 215)
- Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (§ 215a)
- Vražda (§ 219)
- Úmyslné ublížení na zdraví (§ 221)
- Úmyslná těžká újma na zdraví (§ 222)
- Účast na sebevraždě (§ 230)
- Omezování osobní svobody (§ 231)
- Zbavení osobní svobody (§ 232)
- Vydírání (§ 235)
- Útisk (§ 237)
- Porušování domovní svobody (§ 238)
- Úmyslné porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 239)

³⁸ VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle §354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 15.9.2009, 9/2009, s. 257-263.

- Úmyslné prozrazení nebo využití tajemství dopravovaných zpráv (§ 240)
- Znásilnění (§ 241)
- Poškození a zneužití záznamu na nosiči informací (§ 257a).

Právní postih dnes:

Přijetím nového trestního zákoníku se Česká republika zařadila mezi země s anti-stalkingovou legislativou. Trestný čin nebezpečného pronásledování, ve znění § 354 nového trestního zákoníku (TrZ), je zařazený mezi trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných (hlava X.), a to do skupiny trestných činů narušujících soužití lidí (díl 5.). Tento trestný čin je úmyslným přečinem, protože nejvyšší možná sazba nepřesahuje tři roky (§ 14 odst. 2 TrZ).

„Nebezpečného pronásledování se dopustí ten, kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.“³⁹

Objektivní stránka trestného činu nebezpečného pronásledování zahrnuje dlouhodobé pronásledování jiného. Formy takového jednání jsou taxativně stanoveny zákonem. Záměrem je obtěžování jiného tak intenzivně, že to ohrožuje

³⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 354.

jeho psychickou a v některých případech i fyzickou integritu. Aby šlo o dlouhodobé pronásledování, je třeba přinejmenším několika vynucených kontaktů nebo pokusů o ně. Ojedinelé či náhodné projevy požadavek dlouhodobosti nesplňují. Zpravidla se bude jednat o soustavné, vytrvalé a systematické jednání, vybočující z běžných norem chování. Konkretizace dlouhodobosti se dá vysvětlit ve smyslu opakujícího se jednání. Opakováním se rozumí více než 10 pokusů, dlouhodobostí pak minimálně doba 4-6 týdnů. K právní kvalifikaci dlouhodobého jednání ve smyslu nebezpečného pronásledování není třeba, aby bylo použito k vynucení kontaktu s obětí násilí, stačí tvrdošíjné obtěžování bezprostřední či zprostředkovanou přítomností pachatele. Vedle dlouhodobého pronásledování zákon vyžaduje splnění další podmínky. Tou je způsobilost jednání, popsanych v zákoně, vzbudit důvodnou obavu o život nebo zdraví oběti nebo o život a zdraví jí blízkých. Důvodnou obavou o život nebo zdraví se rozumí obava, která je objektivně způsobilá vyvolat vyšší stupeň obav, úzkosti nebo jiného tísnivého pocitu ze zla, kterým je na oběť působeno. Není nutné, aby byl takový pocit skutečně vyvolán. Je však třeba každý takový případ posuzovat individuálně, s přihlédnutím ke všem okolnostem, k povaze výhrůžky, k fyzickým a povahovým vlastnostem pachatele ve srovnání s charakteristikami oběti. Pod důvodné obavy o život nebo zdraví patří způsobení jak fyzických, tak psychických poruch zdraví.⁴⁰

Jednotlivé formy jednání trestného činu nebezpečného pronásledování jsou taxativně uvedeny v zákoně. V Šámalově Komentáři⁴¹ jsou tyto formy jednání popsány podrobněji, a to takto:

a) Výhrůžka ublížením na zdraví nebo jinou újmu

Výhrůžkou je třeba rozumět protiprávní jednání, které je objektivně způsobilé vzbudit důvodnou obavu, aniž je nutné důvodnou obavu skutečně vyvolat. Obsahem výhrůžky je zde ublížení na zdraví nebo

⁴⁰ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník II.* § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. BECK, 2010, s. 3006-3008.

⁴¹ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník II.* § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. BECK, 2010, s. 3008-3011.

jiná újma. Ublížením na zdraví je stav spočívající v poruše zdraví nebo jiném onemocnění. Tento stav znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života a vyžaduje lékařské ošetření. Jinou újmu je např. narušení sexuální integrity, rodinného soužití, způsobení škody na majetku, na odborné pověsti. Jiná újma musí být hodnocena s přihlédnutím k ublížení na zdraví a jednak k okolnostem případu. Vždy záleží na konkrétních okolnostech případu vyhrůžování ublížením na zdraví nebo jinou újmu, zejména jaká byla povaha a nebezpečnost výhrůžek, jak se pachatel choval, jaké byly jeho fyzické, duševní i osobnostní charakteristiky, jak jimi byla zasažena oběť a širší okolí. Výhrůžka musí být provedena nedovoleným způsobem a musí být míněna vážně. Musí být zaměřena na ublížení na zdraví nebo jinou újmu. Výhrůžky mohou směřovat i vůči osobám blízkým. Ten, jemuž je vyhrůžováno, nemusí být výhrůžkám přítomen. Stačí, když se o výhrůžce dozví.

b) Vyhledávání osobní blízkosti a sledování poškozeného

Pod vyhledávání osobní blízkosti a sledování oběti je možno zahrnout nejrůznější způsoby slídění, obtěžování, dotírání, doprovázení, pozorování, které jsou v zásadě vždy objektivně způsobily vzbudit požadovanou důvodnou obavu. Ani zde není důležité, zda je obava skutečně vyvolána.

c) Vytrvalý kontakt prostředky elektronické komunikace, písemně nebo jinak

Tyto formy jednání zahrnují značně rozdílné formy možných, soustavných, vytrvalých kontaktů. Půjde především o nevyžádané telefonáty, SMS zprávy, e-mailové zprávy, dopisy, pohlednice, lístky, vzkazy, zahlcování elektronické pošty spamy, záměrná distribuce počítačových virů apod. Mezi takovéto formy nebezpečného pronásledování patří i telefonní teror a cyberstalking. Nezřídka jsou

obě tyto formy používané souběžně, což jejich devastující dopad na psychiku oběti přirozeně zvyšuje.

d) Omezování obvyklého způsobu života poškozeného

Omezení v obvyklém způsobu života je takové omezení dosavadního života oběti, ke kterému dojde proti její vůli nežádoucími zásahy do sféry osobního, rodinného a profesního života. Může jít o omezení zájmové, kulturní, sportovní, ale i týkající se společných rodinných aktivit. Rozhodující zde bude hledisko subjektivně pociťované újmy.

e) Zneužití osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu s poškozeným

Zde je potřeba odkázat především na zákon o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb., který vymezuje, co lze považovat za osobní údaj. Jestli prostřednictvím takového údaje lze přímo či nepřímo zjistit identitu jiného, aniž by bylo nutné vynaložit nepřiměřené množství času, úsilí nebo materiálních prostředků. Nutné je však splnění další podmínky. Účelem zneužití osobních údajů musí být získání kontaktu s obětí. Rozhodující není, zda ke kontaktu skutečně dojde a o jaký druh kontaktu jde.

V ustanovení o nebezpečném pronásledování je stanovena, vedle obecné skutkové podstaty, také kvalifikovaná skutková podstata. Ta obsahuje okolnosti podmiňující užití vyšší trestní sazby, která v tomto případě činí odnětí svobody na šest měsíců až tři roky. Kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu nebezpečného pronásledování naplní pachatel v případě, že se dopustí některého jednání uvedeného v § 354 odst. 1, při současném splnění podmínky dlouhodobosti pronásledování a způsobilosti vzbudit takovým jednáním důvodnou obavu o život nebo zdraví oběti nebo o život nebo zdraví osob jí blízkých. A dopustí se toho vůči dítěti nebo těhotné ženě, se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami.

Je nutné, aby soud zvlášť pečlivě zkoumal všechny konkrétní okolnosti případu, neboť objektivní stránka přečinu nebezpečného pronásledování může být u dítěte naplněna výrazně snadněji než u dospělé osoby. Podobně tomu bude i u těhotné ženy, u které zásahy do soukromí nepochybně snadněji vyvolají obavy o její těhotenství. V obou případech postačí zavinění z nedbalosti, protože pachatel nemusí znát věk dítěte nebo nemusí vědět, že jde o těhotnou ženu.

Trestný čin je spáchán se zbraní, jestliže pachatel nebo s jeho vědomím některý ze spolupachatelů užije zbraně k útoku, k překonání nebo zamezení odporu anebo jestliže ji k tomu účelu má u sebe. Trestný čin nebezpečného pronásledování je spáchán se zbraní nejen tehdy, pokud pachatel užije zbraň k přímému fyzickému násilí vůči osobě, aby dosáhl svého cíle, nýbrž i tehdy, pokud užije zbraň k zastrašování pohrůzkou, že ji užije k fyzickému útoku vůči pronásledovanému, nesplní-li to, k čemu ho nutí.

Pojem „nejméně se dvěma osobami“ znamená, že se na jednání různou měrou aktivně podílejí nejméně dvě další fyzické osoby. S osobou pachatele tedy celkem alespoň tři. Tyto osoby nemusí být při jednání současně přítomny. Může jít o spolupachatelství, organizátorství a pomoc. Postačuje součinnost dalších osob, aniž by tyto osoby o své součinnosti s pachatelem věděly a aniž by i mezi jejich vzájemnou součinností musela být organizovanost (dělba práce). Pachatel však o součinnosti s nimi vědět musí. Nevyžaduje se, aby osoby účastníci se, byly trestně odpovědné. Nevyžaduje se, aby šlo o organizovanou skupinu.⁴²

Co se týče sankcí za trestný čin nebezpečného pronásledování, pak v běžných případech se zdá být nejvhodnějším trestem podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody, trest domácího vězení nebo trest zákazu pobytu. Avšak předpokládá se, že soud zároveň uloží vhodná omezení a povinnosti. Zejména zdržení se styku s určitými osobami či zdržení se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob. Pachateli hrozí i postih pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí. V praxi nyní dochází často i k tomu, že pachatel je stíhán nejenom pro nebezpečné pronásledování, ale pro další se

⁴² ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník II.* § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. BECK, 2010, s. 3012-3013.

stalkingem související trestné činy jako jsou např. omezování osobní svobody, porušování domovní svobody, poškození cizí věci, výtržnictví, týrání zvířat.⁴³

„V návaznosti na nový trestní zákoník byl s účinností od 1. ledna 2010 novelizován i trestní řád (TrŘ). Ten doplňuje katalog trestných činů uvedených v ustanovení § 163 TrŘ, u něhož je zahájení a pokračování v trestním stíhání podmíněno souhlasem poškozeného, který by měl jako svědek vůči takovému pachateli právo odepřít podle § 100 odst. 2 TrŘ výpověď, i o trestný čin nebezpečného pronásledování.“⁴⁴ Takového souhlasu není třeba v případech, kdy se v praxi bude jednat o poškozené mladší patnácti let a případy, kdy příčinou chybějícího souhlasu budou výhrůžky, nátlak nebo závislost na pachateli (§ 163a TrŘ).

3.2 Trestné činy související

Trestní postih nebezpečného pronásledování v praxi často úzce souvisí s dalšími trestnými činy, s nimiž je možný jednočinný souběh, protože každé jejich ustanovení chrání jiný objekt. Takovými trestnými činy jsou zejména omezování osobní svobody (§ 171), porušování domovní svobody (§ 178), pomluva (§ 184), poškození cizí věci (§ 228), výtržnictví (§ 358) a týrání zvířat (§302). Velmi častý je i souběh s trestným činem nebezpečného vyhrožování (§ 353), a to zejména u forem jednání uvedených v odst. 1 pod písm. b), c), d) a e). V případech, kdy bylo pachateli uloženo vykázání a ten ho nedodrží, může jít o souběh trestných činů nebezpečného pronásledování a maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 337 odst. 2).

Složitější je vztah k dalším trestným činům obsaženým v hlavě I., II., popřípadě III. trestního zákoníku. Jde o trestné činy proti životu a zdraví, proti svobodě a proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Splní-li pachatel při

⁴³ VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle §354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 15.9.2009, 9/2009, s. 257-263.

⁴⁴ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník II*. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. BECK, 2010, s. 3014.

zachování téhož skutku pohrůžku ublížením na zdraví nebo jiné újmy, bude trestný čin nebezpečného pronásledování zpravidla konzumován závažnějším poruchovým trestným činem. Tímto poruchovým trestným činem může být vražda (§ 140), těžké ublížení na zdraví (§ 145), ublížení na zdraví (§ 146), obecné ohrožení (§ 272), zbavení osobní svobody (§ 170), zavlčení (§ 172), loupež (§ 173), vydírání (§ 175), útisk (§ 177), neoprávněné nakládání s osobními údaji (§ 180), porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182), porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183), znásilnění (§ 185), sexuální nátlak (§ 186). Výjimkou mohou být případy, kdy by bylo třeba vyjádřit, že k činu došlo po nebezpečném pronásledování, které bylo podstatně širší než jen splnění výhrůžky. Anebo případy, u nichž bude třeba zvláštní povahu nebo závažnost vyjádřit souběhem.⁴⁵

Bezpochyby nejvýznamnější je souvislost nebezpečného pronásledování s trestným činem týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199), který je součástí trestných činů proti rodině a dětem (hlava IV.). Jde o samostatnou skutkovou podstatu pro případy domácího násilí, kdy dochází k týrání osoby blízké nebo jiné osoby žijící s pachatelem ve společném obydlí.

V mnoha případech je nebezpečné pronásledování pokračováním domácího násilí. V určitých případech totiž nestačí prostorové ani právní oddělení partnerů k ukončení domácího násilí a to pokračuje v nových podmínkách jako pronásledování bývalým partnerem („ex-partner stalking“). Stalking totiž nastává, když už pachatel nežije s obětí ve společné domácnosti. Dále ji však týrá jiným dostupným způsobem, zejména jde o psychický teror. Oběť je obtěžována nevyžádaným zájmem ze strany pachatele a pokusy o kontrolu a kontakt s ní. Nakonec se pachatel může uchýlit i k nebezpečnému vyhrožování (§ 353) a v extrémních případech může dojít i k fyzickému násilí či vraždě.

Domácí násilí a pronásledování bývalým partnerem jsou dvě samostatné verze partnerského teroru. Mohou se vyskytovat odděleně, ale i jako vzájemně

⁴⁵ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník II.* § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. BECK, 2010, s. 3013-3014.

propojené. Znakem domácího násilí je však trvání partnerského vztahu, zatímco stalking naopak probíhá v ukončeném partnerském vztahu.⁴⁶

3.3 Trestněprávní ochrana

Od 1. ledna 2010 nabyl účinnosti zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který v § 354 zakotvuje novou skutkovou podstatu nebezpečného pronásledování. Tento paragraf je součástí hlavy desáté – trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, konkrétně dílu pátého – trestné činy narušující soužití lidí.

Podle ustanovení § 354 odst. 1: „Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým, vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje, vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje, omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.“⁴⁷

Odstavec 2 téhož paragrafu uvádí, že „odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči dítěti nebo těhotné ženě, se zbraní, nebo nejméně se dvěma osobami“.

Je tedy zřejmé, že o nebezpečné pronásledování půjde v případech, kdy je pachatelovo chování úmyslné, dlouhodobé, opakované, intenzivní, systematické, proti vůli oběti a hlavně způsobilé vzbudit důvodnou obavu o život nebo zdraví oběti a o život a zdraví osob jí blízkých.

Dále vyplývá, že pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv. Subjekt je tedy obecný. Jelikož se jedná o trestný čin výlučně úmyslný, kdy úmysl musí

⁴⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 47-48.

⁴⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 354.

zahrnovat i vzbuzení důvodné obavy, zkoumá se zde subjektivní stránka v podobě zavinění. Právem chráněným zájmem, tudíž objektem, je zájem na ochraně jednotlivce před závažnými formami pronásledování a zájem na poklidném soužití občanů. Objektivní stránkou je jednání, které spočívá v tom, že pachatel jiného dlouhodobě pronásleduje taxativně vyjmenovanými formami jednání, které jsou způsobilé vzbudit důvodnou obavu o život nebo zdraví.⁴⁸

3.3.1 Efektivita trestněprávní ochrany

Vzhledem k tomu, že se nebezpečné pronásledování stalo v posledních letech velmi aktuálním problémem ve většině zemí světa a počet jeho případů neustále roste, je třeba tuto problematiku nějak řešit. Možným řešením je právě zakotvení právní úpravy stalkingu do trestněprávních předpisů jednotlivých zemí.

Všechny studie pocházející z různých zemí, které se zabývají tématem účinnosti trestněprávních opatření, shodně dokládají obecnou efektivitu policejní intervence na ukončení pronásledování⁴⁹.

Právě na základě zavedení samostatné skutkové podstaty nebezpečného pronásledování je policejní práce jistější, ofenzivnější a policejní intervence je účinná. Rady a odbornou pomoc pak poskytují školení úředníci a policisté, kteří jsou o nebezpečném pronásledování informováni a snaží se citlivým způsobem přistupovat k obětem v rámci jejich vzájemné spolupráce a součinnosti. Experti se proto shodují a zdůrazňují, že anti-stalkingový zákon je důležitý.

Právě v této souvislosti byla v novém trestním zákoníku definována skutková podstata nebezpečného pronásledování. Nyní je tedy nebezpečné pronásledování v České republice trestným činem, což je podle odborníků krokem vpřed a také efektivní a účinnou cestou, jak čelit stalkingu.

⁴⁸ KUCHTA, J., et al. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha : C. H. BECK, 2009. s. 489-490.

⁴⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. s. 91.

4. Trestněprocesní problematika

Účinnost policejních postupů při vyšetřování a dokazování je přímo úměrná pozornosti, která je v rámci systému či organizace policie problematice nebezpečného pronásledování věnována. Tento problém by proto neměl být v žádném případě bagatelizován. Nezbytností je tedy poučení policistů, kteří by měli být schopni bezpečně rozpoznat nebezpečné pronásledování, zhodnotit důkazy a nebezpečnost pachatele a učinit potřebné kroky k tomu, aby se stalkingu zabránilo.

4.1 Vyšetřování

Trestní řád v § 161 odst. 1 vymezuje vyšetřování takto: „Vyšetřováním se označuje úsek trestního stíhání před podáním obžaloby, postoupením věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně schválení narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby.“

Vyšetřováním je jak časový interval přípravného řízení, tak i obsah činností v něm vykonávaných. Předmětem vyšetřování jsou relevantní skutečnosti, které jsou důležité pro rozhodnutí o postupu vyšetřování nebo pro zjištění důkazně relevantních faktů.

Trestní stíhání je zahájeno rozhodnutím policejního orgánu v případě, kdy zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba.⁵⁰

Je však potřeba dodat, že trestný čin nebezpečného pronásledování patří do skupiny trestných činů, u kterých je potřeba souhlasu poškozeného k zahájení trestního stíhání. Platí tedy, že trestní stíhání pro trestný čin nebezpečného pronásledování proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď (kdy podle § 100 odst. 2 je svědek oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém,

⁵⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 160 odst. 1

svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní), lze zahájit a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného.⁵¹ Podle § 163a však takového souhlasu není třeba, pokud byla nebezpečným pronásledováním způsobena smrt či poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo pro kterou byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena. Dále pokud je poškozeným osoba mladší než patnáct let a také pokud je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

V praxi se u nebezpečného pronásledování zřejmě nejčastěji setkáme s tím, že se bude jednat o poškozené mladší patnácti let a s případy, kdy příčinou chybějícího souhlasu jsou výhrůžky, nátlak nebo závislost na pachateli.

Nelze také pominout, že souhlas s trestním stíháním může poškozený výslovným prohlášením vzít kdykoliv zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Takto výslovně odepřený souhlas však nelze znovu udělit.

Typickými podněty k vyšetřování jsou zejména oznámení samotných obětí, oznámení přátel či příbuzných oběti a oznámení lékařů či zdravotnických zařízení. V případech trestného činu nebezpečného pronásledování se většinou setkáme s oznámením samotných obětí stalkingu. Oběť tak učiní ve chvíli, kdy dospěla takového názoru, že jednání pachatele nepřiměřeně zasahuje do jejího soukromého života a ohrožuje pocit bezpečí, kdy oběť pociťuje obavu o své zdraví či život. Jde tedy o subjektivní pocit oběti. Zde je nezbytná odborná připravenost policistů, kteří oznámení přijímají, protože oběti jsou většinou ve špatném psychickém stavu. Není vhodné oznámení bagatelizovat, což by mohlo způsobit nežádoucí sekundární viktimizaci oběti. Naopak vhodný je citlivý a chápavý přístup policistů, kterým vzbudí v oběti důvěru a spolupráce s obětí se

⁵¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 163 odst. 1

tím stane jednodušší. Oběti je třeba sdělit, že tato situace sice nevznikla její vinou, přesto by měla přijmout některá bezpečnostní opatření. Doporučí se jí přerušit s pronásledovatelem veškerý kontakt a dokumentovat všechny projevy pronásledování a vyhrožování.

Při samotném vyšetřování postupuje policie tak, aby byly co nejrychleji a vůči oběti co nejšetrněji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností, které jsou důležité pro posouzení případu nebezpečného pronásledování, a to včetně osoby pachatele. Uzná-li policejní orgán vyšetřování za skončené a jeho výsledky za postačující, předloží spis s návrhem na podání obžaloby se seznamem navrhovaných důkazů státnímu zástupci.

Možnosti ochrany pronásledované osoby v rámci vyšetřování

Institut vykázání je oprávněním Policie ČR, kterým lze zajistit bezpečí oběti v průběhu vyšetřování v takových případech, kdy se oběť cítí být ohrožena. Cílem je tedy zabránit dalším zásahům ze strany násilné osoby především tím, že se vykázáním omezí kontakt mezi násilnou a ohroženou osobou. Pro oběti nebezpečného pronásledování je však nemilý ten fakt, že tento institut lze uplatnit pouze u malého počtu případů stalkingu. Většina případů totiž pod tento institut nespadá.

V rámci počáteční fáze vyšetřování nebezpečného pronásledování je tedy v některých případech možné užít institut vykázání, který je upraven v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii ČR. Vykázání je preventivním opatřením směřujícím k ochraně ohrožených osob. Policista je oprávněn vykázat násilnou osobu z bytu nebo společně obývaného domu, jakož i bezprostředního okolí společného obydlí. To je možné v případech, kdy lze na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se násilná osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. Tato osoba může být vykázána i v její nepřítomnosti. Vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení a tato doba nemůže být zkrácena ani se souhlasem ohrožené osoby.

Vykázání policista oznámí ústně jak vykázané osobě, tak osobě ohrožené. Zároveň vyhotoví potvrzení o vykázání a vymezí prostor, na který se vykázání vztahuje. Územní rozsah prostoru určí policista podle míry požadavku účinné preventivní ochrany osoby ohrožené útokem. Vykázaná osoba je povinna neprodleně opustit takto vymezený prostor, zdržet se vstupu do tohoto vymezeného prostoru a vydat policii klíče od společného obydlí. Dále je povinna zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou.

Ohrožená osoba je poučena o možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí. Dále je poučena o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu.

Policista ve lhůtě 3 dnů od rozhodnutí o vykázání provede kontrolu, zda vykázaná osoba dodržuje povinnosti vyplývající z vykázání. V případě, že vykázaná osoba nerespektuje povinnosti uložené ve vykázání, dopouští se přestupku. Při opakovaném porušení se dopustí trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí.

Výše zmíněné předběžné opatření je upraveno v § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Může být nařízeno v případě, že je potřeba dočasně upravit poměry mezi násilnou a ohroženou osobou, kdy jednání násilné osoby vážným způsobem ohrožuje život, zdraví, svobodu nebo lidskou důstojnost osoby ohrožené. Ohrožená osoba tedy podá návrh soudu na vydání předběžného opatření a soud o tomto návrhu následně rozhodne do 48 hodin. Násilné osobě může být uloženo zejména to, aby dočasně opustila byt nebo dům společně obývaný, jakož i jeho bezprostřední okolí, nebo do něj nevstupovala a aby se zdržela setkávání s ohroženou osobou a navazování kontaktů s ní. Takové předběžné opatření trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. Podání návrhu o předběžném opatření není podmíněno předchozím vykázáním. Návrh může být podán i v průběhu vykázání (tím se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu).

Ve věcném záměru nového trestního řádu zákonodárce prosazuje zavedení předběžných opatření v trestním řízení. Tato opatření by sloužila k ochraně

poškozeného nebo společnosti z důvodu možného opakování nebo pokračování v trestné činnosti ze strany obviněného. Předběžná opatření by bylo možné užít v případech, kdy se dostatečně odůvodní podezření ze spáchání úmyslného trestného činu nebezpečného pronásledování.

Mezi předběžná opatření by měl patřit:

- Zákaz styku s poškozeným nebo jeho vyhledávání
- Zákaz styku s konkrétně vymezenými osobami a jejich vyhledávání
- Zákaz návštěv konkrétně vymezených míst, akcí, zařízení nebo jiných prostředí
- Příkaz zdržovat se v místě svého pobytu
- Příkaz nezdržovat se na určitém místě
- Zákaz vycestovat za hranice České republiky.

V přípravném řízení by je nařizoval státní zástupce nebo s jeho souhlasem policejní orgán. Při neplnění uloženého předběžného opatření by bylo možno rozhodnout o uložení jiného předběžného opatření, o vzetí obviněného do vazby, o nařízení zadržení nebo zatčení obviněného a o uložení pořádkové pokuty.

Další možnou ochranou je užití vazby. To je upraveno v § 67 a § 68 trestního řádu. V ustanovení § 67 jsou obsaženy tři hlavní důvody vazby. Tou je vazba útěková (důvodná obava, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul), koluzní (důvodná obava, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání) a předstižná (důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil). Ustanovení § 68 odst. 2 trestního řádu stanovuje omezení, kdy do vazby dle výše uvedených důvodů nelze vzít obviněného, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta. Toto ustanovení tedy omezuje vzetí do vazby pachatele nebezpečného pronásledování, jenž může být v základní skutkové podstatě potrestán odnětím svobody maximálně na jeden rok. Toto naštěstí řeší odstavec 3, který stanovuje, že

omezení uvedená v odstavci 2 se neužijí za určitých podmínek. Nebezpečného pronásledování se týká hlavně podmínka, kdy obviněný uprchl nebo se skrýval a již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Nově byl zaveden také odstavec 4, který stanovuje, že omezení uvedená v odstavci 2 pro úmyslný trestný čin se neužijí, jestliže je dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. c) a s přihlédnutím k povaze takového trestného činu vyžaduje vzetí do vazby účinná ochrana poškozeného, zejména ochrana jeho života, zdraví nebo jiného obdobného zájmu.

4.2 Dokazování

Dokazování je postup orgánů činných v trestním řízení, který směřuje k poznání skutkových okolností důležitých pro další postup a v konečné fázi také pro rozhodnutí. Předmětem dokazování jsou tedy právně relevantní skutečnosti, na kterých závisí rozhodnutí ve věci. Takové právně relevantní skutečnosti jsou uvedeny v § 89 odst. 1 písm. a) až f) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

V nezbytném rozsahu je třeba dokazovat zejména to, zda se skutek stal a zda je v něm spatřován trestný čin, zda tento skutek spáchal obviněný a z jakých pohnutek. Dále je třeba dokázat podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu, podstatné okolnosti k posouzení osobních poměrů pachatele, podstatné okolnosti umožňující stanovení následku a výše škody způsobené trestným činem a okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.

V případě trestného činu nebezpečného pronásledování se dokazuje zejména to, zda jednání pachatele bylo dlouhodobé, opakované a zda bylo způsobilé vzbudit v oběti důvodnou obavu o její život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jí blízkých. Dále se dokazuje motiv, spouštěcí podnět k jednání pachatele a následky nebezpečného pronásledování.

Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Zejména to jsou výpověď obviněného, poškozeného a svědků, znalecký posudek, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. U případů nebezpečného pronásledování je obvykle k dispozici pouze výpověď oběti, jejíž tvrzení nejsou podložena mnoha důkazy.

Výpověď spočívá ve výslechu obviněného a poškozeného, případně svědka. Zde často nastává situace, kdy pachatel spáchání trestného činu nebezpečného pronásledování popírá, bagatelizuje a uvádí nepravdivé skutečnosti. Někdy také tvrdí, že obětí je ve skutečnosti on sám. Složitá je také situace, kdy tvrzení pachatele a oběti jsou odlišná a rozporná. K dispozici pak zůstávají věcné a listinné důkazy v podobě SMS zpráv, e-mailů, dopisů, fotografií, nahrávek apod. Další možností je také vypracování znaleckého posudku z oboru psychiatrie a psychologie osobou znalce, který na základě svých odborných znalostí zhodnotí osobnost pachatele, případně i oběti.

Dokazování v případech trestného činu nebezpečného pronásledování je poměrně složité, a to zejména, je-li k dispozici pouze výpověď poškozeného a obviněného, které si velmi často rozporují. Je tedy důležité, aby oběť uchovávala veškeré dokumenty, zprávy, fotky, nahrávky apod., kterými by mohla podložit svou výpověď.

Procesní práva poškozeného

Oběť trestného činu nebezpečného pronásledování disponuje určitými procesními právy, a to v postavení poškozeného. Jednotlivá oprávnění poškozeného jsou upravena zejména v § 43 trestního řádu. Odstavec 1 upravuje právo poškozeného činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání a před skončením řízení se k věci vyjádřit. Odstavec 3 upravuje právo na uplatnění náhrady škody, jež mu byla trestným činem způsobena. Pojmeme škoda se zde myslí nejenom škoda majetková, ale také škoda morální.

Podle § 50 odst. 1 trestního řádu se poškozený může nechat zastupovat zmocněncem, který je dle § 51 trestního řádu oprávněn činit za osobu poškozeného návrhy a podávat za něj žádosti a opravné prostředky. Zastupování zmocněncem není povinností, ale pouze právem. Přesto má zastupování zmocněncem v případech nebezpečného pronásledování své odůvodnění, a to zejména v kvalifikovanější právní znalosti zmocněnce a jeho odstupu od projednávané věci.

Ustanovení trestního řádu § 44a zakotvuje právo poškozeného žádat informace o pobytu obviněného či odsouzeného. Shledá-li orgán činný v trestním řízení, že poškozenému hrozí nebezpečí právě v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, poučí poškozeného o možnosti žádat takové informace. Nevýhodou zde je právě to, že tyto informace jsou poskytovány pouze na žádost poškozeného a po uvážení orgánu činném v trestním řízení.

Podstatným ustanovením je § 46 trestního řádu, který stanovuje, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny poškozeného o jeho právech poučit a poskytnout mu plnou možnost k jejich uplatnění. Oběti nebezpečného pronásledování totiž mohou být ve špatném psychickém stavu, a proto je důležité, aby se k nim přistupovalo trpělivě a několikrát je o jejich právech poučit.

Zákon o obětech trestných činů

V souvislosti s procesními právy poškozených je důležité zmínit nově připravovaný zákon o obětech. Ten byl představen na tiskové konferenci dne 11. července 2011 a předpokládaná účinnost zákona je stanovena na počátek roku 2013.

Účelem zákona je zlepšit postavení obětí trestných činů a nastolit takové podmínky pro oběti, že se nebudou obávat spáchání trestného činu ohlásit policii. Posílit by se tak měla ochrana obětí a jejich práva.

Za oběť se podle navrhovaného zákona považuje fyzická osoba, které byla nebo měla být způsobena majetková či nemajetková újma trestným činem spáchaným na území České republiky. Pokud trestný čin zapříčinil smrt oběti,

pokládá se za oběť též její příbuzný v přímém pokolení, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel, partner nebo druh.

Mezi právy obětí se stanoví mimo jiné:

- Právo na respektování osobnosti oběti a především její důstojnost – orgány činné v trestním řízení musí k oběti přistupovat zdvořile a citlivě, musí jí podle možností vycházet vstřícně
- Právo na individuální přístup k obětem – orgány činné v trestním řízení musí brát ohled na věk a zdravotní stav oběti včetně jejího psychického stavu
- Právo na informace – oběť má při prvním kontaktu s policií či zdravotnickým zařízením právo na písemné informace o tom, kde může vyhledat právní, psychologickou nebo sociální pomoc; má také právo na srozumitelné poučení o tom, jaké možnosti jí poskytuje právní řád
- Právo na peněžitou pomoc – právo oběti na peněžitou pomoc již v současné době upravuje zákon o peněžité pomoci obětem trestné činnosti, nicméně i v této oblasti přinese návrh zásadní změny
- Ochrana obětí před sekundární viktimizací – oběť má právo na ochranu před další, druhotnou újmou, způsobenou v důsledku přístupu policie nebo orgánů činných v trestním řízení; oběť může požádat o provedení opatření, které zabrání jejímu kontaktu s podezřelým; otázky intimní povahy jí orgány činné v trestním řízení musí klást šetrně a pouze tehdy, pokud je to nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení; oběť má také právo na výslech osobou stejného pohlaví či právo na doprovod důvěrníka
- Institut prohlášení oběti o následcích trestného činu – oběť má možnost učinit kdykoliv v průběhu trestního řízení prohlášení o následcích, které pro ni měl trestný čin; tímto způsobem se naplní právo oběti být slyšena, a to nejen k okolnostem, které jsou důležité k objasnění skutečností důležitých pro rozhodnutí v dané věci;

prohlášení může oběti pomoci s tím, aby se s událostí citově vyrovnala.⁵²

Pro oběti trestného činu nebezpečného pronásledování je zejména důležité právo na respektování osobnosti oběti a její důstojnosti a právo na individuální přístup. Pronásledované osoby totiž často trpí symptomy posttraumatické zátěže, depresí, všeobecným strachem, úzkostí či jinými psychickými poruchami. Je proto žádoucí, aby se orgány činné v trestním řízení k oběti chovaly zdvořile, citlivě, šetrně a ke každé z nich přistupovaly individuálně. Tímto lze také zabránit sekundární viktimizaci oběti.

⁵² PALEČKOVÁ, T. *Zákon o obětech trestné činnosti posílí jejich práva a ochranu*. Justice.cz [online]. 2011 [cit. 2012-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=317656>>

5. Případové studie

Samostatná skutková podstata nebezpečného pronásledování je zakotvena v trestním zákoníku účinném od 1. ledna 2010. Nebezpečné pronásledování je tedy trestným činem teprve dva a půl roku, ale i za tuto relativně krátkou dobu policie eviduje stovky případů každý rok.

Ze statistických údajů lze vyčíst, že od 1. ledna 2010 do 31. prosince 2010 bylo zjištěno 537 případů nebezpečného pronásledování, z nichž objasněno bylo 390 případů. Od 1. ledna 2011 do 31. prosince 2011 bylo zjištěno 535 případů a objasněno z nich bylo 475. Od 1. ledna 2012 do 30. dubna 2012 bylo zjištěno 198 případů a objasněno jich bylo 144. Dále ze statistik vyplývá, že pachatelé trestného činu nebezpečného pronásledování jsou ve velké většině muži, kdy z celkového počtu 1270 případů činí počet stíhaných a vyšetřovaných žen pouze 79.⁵³ Je zřejmé, že zatím nedisponujeme tolika daty, abychom mohli vyvozovat jisté závěry. Přesto nám mohou tyto údaje pomoci odhadnout, jakým směrem se budou statistiky dále vyvíjet.

V této kapitole je uvedeno několik případů nebezpečného pronásledování, které byly řešeny u Okresního soudu v Chomutově. S ohledem na ochranu osobních údajů jsou jména a ostatní identifikační údaje změněny nebo vynechány.

5.1 Případ 1:

Popis případu:

První případ se odehrál v průběhu února a března roku 2010 mezi matkou a jejím synem XA.

XA v době od 1. 2. 2010 nejméně do 15. 3. 2010 pronásledoval svoji matku, vyhrožoval jí ublížením na zdraví, domáhal se boucháním do dveří vstupu do jejího bytu a dožadoval se, aby jej nechala u sebe bydlet. V době od 13. 3. 2010

⁵³ *Statistické přehledy kriminality*. Policie České republiky [online]. 2011, 2012 [cit. 2012-06-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

do 14. 3. 2010 poté, co mu dovolila, aby se v bytě pouze osprchoval, odmítal z bytu přes výzvy matky odejít, hrozil na ni pěstí a bez jejího souhlasu zde setrval až do druhého dne, kdy odešla do práce.

Kvalifikace případu:

XA tedy neoprávněně setrval v obydlí jiného a užil při tomto činu pohrůžky bezprostředního násilí. Jiného dlouhodobě pronásledoval tím, že vyhrožoval ublížením na zdraví a vyhledával jeho osobní blízkost. Tímto spáchal přečin porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1, 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku účinného od 1. 1. 2010. A přečin nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1, písm. a), b) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku účinného od 1. 1. 2010.

Trest:

Samosoudce Okresního soudu v Chomutově bez projednání věci v hlavním líčení vydal dne 22. 3. 2010 podle § 314e odst. 1 trestního řádu trestní příkaz. Obviněný XA byl uznán vinným za přečin porušování domovní svobody a za přečin nebezpečného pronásledování dle návrhu na potrestání. Byl odsouzen podle § 178 odst. 2 trestního zákoníku, za použití § 314e odst. 2 trestního řádu a § 43 odst. 1 trestního zákoníku, k úhrnnému trestu odnětí svobody v délce šesti měsíců. Podle § 81 odst. 1 trestního zákoníku a § 82 odst. 1 trestního zákoníku se výkon tohoto trestu podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání dvou let.

5.2 Případ 2:

Popis případu:

Druhý případ se odehrával od konce ledna do 22. února 2010 mezi XB a jeho bývalou přítelkyní.

XB své bývalé přítelkyni nejprve dne 1. 2. 2010 bránil ve výjezdu z místa jejího bydliště, poté na ni najížděl svým osobním vozidlem, kdy došlo ke střetu přední

části vozidla s vozidlem jejím. Bývalou přítelkyni tak odstrčil na její odstavené vozidlo, do kterého pak znovu najel a narazil do něho.

Dále svou bývalou přítelkyni v době nejméně od 31. 1. 2010 do 22. 2. 2010 sledoval, vytrvale jí psal ze svého mobilního telefonu výhrůžné a vulgární SMS, kde jí vyhrožoval i zabitím psa. Naposledy jí telefonoval dne 22. 2. 2010 z neznámého telefonního čísla, kdy jí sdělil, že ji za vše, co mu udělala, zabije. Dne 17. 2. 2010 XB úmyslně a riskantně přejížděl ze svého pruhu na vozovce do pruhu, kde v protisměru řídila vozidlo právě bývalá přítelkyně.

V přípravném řízení bylo zjištěno, že dne 3. 2. 2010 učinila bývalá přítelkyně trestní oznámení na Policii ČR KŘP ÚK Územní odbor vnější služby Chomutov Obvodní oddělení Vejprty, kde po poučení uvedla, že téhož dne ji kolem 21.30 hodin XB bránil v odjezdu od místa jejího bydliště. Najížděl na ni autem a pak úmyslně poškodil vozidlo, kterým ona jezdí. Bývalá přítelkyně doplnila, že dne 31. 1. 2010 kolem 21.30 hodin zaparkoval XB svým vozidlem před jejím bydlištěm. Kolem 04.00 hodin dne 1. 2. 2010 z vozidla vystoupil a zabouchal na okno její koupelny. Řekla mu, ať přestane, jinak přivolá policii, protože již dříve jí rozbil skleněnou výplň vchodových dveří. Když pak ráno kolem 09.00 hodin chtěla očistit své vozidlo, začal jí v tom XB bránit a to tak, že svým vozidlem najížděl na její osobu a pokřikoval na ni, že pokud on bude chtít, nikam nepojede, dále, že jí zničí a to i psychicky, neboť jí zabije její psy. Poté do ní mírně najel vozidlem, až upadla na kapotu svého vozu. Když ustoupila, znovu se rozjel a najel do jejího vozidla, čímž došlo k poškození blatníku a nárazníku. Pak z místa odjel. Bývalá přítelkyně dále uvedla, že s XB měla v minulosti poměr, který v létě roku 2009 ukončila, protože ji bil, někdy ji i škrtil. Toto svěřila pouze své kamarádce. Jednání XB v ní vzbuzuje obavu, že své výhrůžky splní, protože intenzita jeho chování se stále stupňuje.

Bývalá přítelkyně své trestní oznámení doplnila dne 17. 2. 2010 tím, že uvedla, že ve svém chování XB i nadále pokračuje, pronásleduje ji a již se bojí o svůj život. Stále jí píše do e-mailové pošty SMS ze svého mobilního telefonu, kde jí vyhrožuje a uráží. Několikrát jí volal z neznámého čísla, kdy jí vyhrožoval i újmou na zdraví a životě. Dne 17. 2. 2010 do ní chtěl opět najet vozidlem, ale stačila vběhnout do domu. Později požádala svou švagrovou, aby s ní jela na

nákup, protože má z XB strach. Cestou viděla, že zde XB parkuje. Ten, když ji uviděl za volantem na zpáteční cestě, přejel několikrát do protisměru do jejího jízdního pruhu, takže musela jet velmi pomalu, protože ji při jízdě ohrožoval. Bývalá přítelkyně má strach o sebe i o svoji rodinu, protože viděla, že má v držení pistoli.

XB ke svému jednání uvedl, že skutečně někdy v lednu 2010 napsal bývalé přítelkyni nějaké SMS, a to poté, co ji přistihl doma v ložnici s jiným mužem. Zcela popíral, že by ji někdy uhodil nebo jinak napadal. Nenajížděl na ni svým vozidlem, ani jí nepoškodil vůz. Pouze jí řekl, že chce, aby trpěla psychicky jako on. Tvrdil, že chtěl, aby se k němu vrátila, a proto by jí nikdy neublížil. O důvodu rozchodu mu nic neřekla, tak si myslel, že si našla bohatšího přítele. Protože se chtěl příčinu rozchodu dozvědět, několikrát ji kontaktoval v místě bydliště. To, co uváděl v SMS nemyslel vážně, psal to ze zoufalství. Nikdy jí do telefonu neřekl, že ji zabije, nikdy v Kovářské nepřejížděl z jízdního pruhu do protisměru proti autu, které v tuto dobu poškozená řídila. Žádnou střelnou zbraň nevlastnil, měl pouze plynovou pistoli, kterou již prodal.

I přesto, že některá svá jednání XB popíral nebo je bagatelizoval, byl kromě výpovědi bývalé přítelkyně usvědčen také výpisy její e-mailové pošty, kam jí zasílal zprávy, jejichž obsah zcela korespondoval se skutečnostmi, které uváděla. Dále byl usvědčen protokolem o ohledání místa činu s fotodokumentací a protokolem o nehodě v silničním provozu.

Kvalifikace případu:

Za nebezpečné pronásledování je možné považovat zlovolné, úmyslné, opakované a dlouhodobé obtěžování jiné osoby, která toto pocítuje jako příkoří a snižuje jí to, vzhledem k intenzitě obtěžování, případně strachu z nebezpečnosti, vlastní kvalitu života, kdy postačí pouhé psaní dopisů či e-mailů, posílání SMS zpráv, telefonické volání, zastavování na ulici a i vyhrožování nebo jiné způsoby. Toto pronásledování však musí být způsobilé vzbudit v jiném důvodnou obavu o život nebo zdraví své nebo život a zdraví osob blízkých.

XB tedy jiného dlouhodobě pronásledoval tím, že mu vyhrožoval ublížením na zdraví nebo jinou újmu, vyhledával jeho osobní blízkost nebo jej sledoval.

Vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací písemně i jinak kontaktoval a omezoval jej v jeho obvyklém způsobu života. Toto jednání bylo způsobilé vzbudit důvodnou obavu o život nebo zdraví bývalé přítelkyně nebo o život a zdraví osob jí blízkých. Tímto spáchal přečin nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1, písm. a), b), c), d) zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku účinného od 1. 1. 2010.

Trest:

Samosoudce Okresního soudu v Chomutově vydal dne 28. 4. 2010 podle § 314e odst. 1 trestního řádu trestní příkaz. XB byl uznán vinným za přečin nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1, písm. a), b), c), d) trestního zákoníku. XB byl odsouzený za tento a sbíhající se trestný čin porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1, 2 trestního zákoníku, jímž byl uznán vinným trestním příkazem Okresního soudu v Chomutově ze dne 28. 1. 2010, jenž mu byl doručen dne 14. 4. 2010. Byl tedy odsouzen podle § 178 odst. 2 trestního zákoníku a § 43 odst. 2 trestního zákoníku k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání sedmi měsíců. Podle § 81 odst. 1 trestního zákoníku a § 82 odst. 1 trestního zákoníku byl výkon tohoto trestu obviněnému podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou let. Podle § 43 odst. 2 trestního zákoníku byl zároveň zrušen výrok o trestu z trestního příkazu Okresního soudu v Chomutově ze dne 28. 1. 2010, jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

5.3 Případ 3:

Popis případu:

Třetí případ se odehrál v průběhu měsíců února až května 2010 mezi XC a jeho bývalou přítelkyní.

XC v době od 19. 2. 2010 nejméně do odpoledních hodin dne 13. 5. 2010 pronásledoval svou bývalou přítelkyni, která byla nezletilá, tím způsobem, že přes její zjevnou nevoli jí soustavně telefonicky i prostřednictvím SMS zpráv

kontaktoval, v pracovních dnech čekal na autobusovém nádraží, kam bývalá přítelkyně v rámci dojíždění do školy ráno přijížděla, poté ji sledoval cestou do školy, odpoledne na ni čekal před základní školou a sledoval ji cestou na kroužky, na procházce s kamarádkami i na autobusové nádraží na autobus domů. Opakovaně se ji snažil přimět k rozhovoru ohledně jejich rozchodu, a když ho odbyla a odmítla s ním hovořit, slovně ji napadal, kdy jí nadával hrubými výrazy a vyhrožoval, že zbije ji i jejího bratra. Několikrát na ni napřáhl ruku s otevřenou dlaní. Dále jí vyhrožoval usmrcením jejích psů, poškozením vozidla její matky a podpálením domu, v němž bydlí. Vyhrožoval jí odesláním videonahrávky, na níž je zachycena, na sociální odbor s tím, že ji dostane do polepšovny. Také říkal, že se přestěhuje do města, kam se hlásila na střední školu a bude ji pronásledovat po celý život.

XC dne 21. 3. 2010 v odpoledních hodinách nejprve v parku a poté u mateřské školy, kam bývalou přítelkyni i její kamarádku na procházce sledoval, v úmyslu přimět ji k rozhovoru, ji i fyzicky napadl, kdy ji v parku chytil za rameno a prudce k sobě otočil a o několik minut později u mateřské školy ji jedenkrát udeřil pěstí do zad. Dne 10. 4. 2010 XC na diskotéce, kde byla bývalá přítelkyně se svým bratrem, vyhrožoval jejímu bratrovi, že na ně někoho pošle a že je zničí. Dne 13. 5. 2010 v odpoledních hodinách u umělecké školy poté, co s XC bývalá přítelkyně opět odmítla hovořit, jí řekl, že mu je líto jejího bratra, že si klidně půjde sednout třeba na dvacet let a až se vrátí, tak ona bude litovat a tuto výhrůžku doplnil gestem ruky, kdy si prstem přejel po krku. Toto jeho soustavné vytrvalé jednání bylo způsobilé vzbudit v bývalé přítelkyni důvodnou obavu o její život a zdraví jejích blízkých.

XC v přípravném řízení k věci uvedl, že od května 2009 do února 2010 měl známost s nyní už bývalou přítelkyní, kdy jejich vztah ukončila ona. Potvrdil, že po rozchodu opakovaně poškozenou kontaktoval přes SMS, kdy se jí vždy ptal na důvod rozchodu. Během prvního týdne po rozchodu se spíše nenáviděli, vzájemně si psali vulgární SMS s nadávkami. Pak se emoce uklidnily, několikrát spolu šli i na kávu. Co se týče opakovaných setkání s bývalou přítelkyní tak uvedl, že město V. je malé město a proto ji často potkával. Ale nevyhledával ji a ani ji nepronásledoval. Později, když se dověděl, že se o něm poškozená nevhodně

vyjadřovala, ptal se jí, proč to o něm říká, ale ona se mu smála nebo ho ignorovala. Jednou nadávala i na jeho matku. XC popřel, že by bývalé přítelkyni jakýmkoliv způsobem vyhrožoval či ji pronásledoval. Rovněž popřel, že by ji fyzicky napadl s tím, že pouze jedenkrát ji chytil za rameno a otočil ji směrem k sobě. To proto, aby si tak zajistil její pozornost, jelikož ho opět ignorovala.

Bývalá přítelkyně ve výpovědi popsala způsob, jímž byla svým bývalým přítelem XC, s nímž se 19. 2. 2010 rozešla, po rozchodu pronásledována. Po rozchodu za ní neustále chodil a nejprve ji přemlouval, aby se vrátila, brečel a asi po týdnů jí začal nadávat a vyhrožovat, že jí udělá ze života peklo. Několikrát za den jí telefonoval a i psal SMS na její mobilní telefon i na mobilní telefon její matky. Protože znal její denní rozvrh, tak na ni vždy někde čekal a pak za ní chodil a pořád s ní chtěl mluvit. Potom se již bála chodit venku sama, a proto chodila s kamarádkami a kamarády. I před nimi jí nadával a vyhrožoval a v jednom případě ji dokonce udeřil pěstí do zad. Ve výpovědi konkretizovala obsah výhrůžek, kdy jednou výhrůžku doplnil i gestem ruky, jímž naznačil podříznutí a z tohoto jeho chování měla strach o svůj život a zdraví svojí rodiny.

Matka a bratr bývalé přítelkyně jako svědci vypovídali zejména o tom, co se od ní dověděli. Ta se jim totiž o pronásledování a výhrůžkách ze strany XC svěřila. Pozorovali na ní, že měla z XC strach. Matka obdržela od XC několik MMS, bratr jedenkrát přes telefon slyšel, jak XC jeho sestře nadával a vyhrožoval a v dubnu 2010 byl osobně přítom, jak se obviněný na diskotéce k jeho sestře nevhodně zachoval a pak jemu řekl, že na ně pošle Makedonce, že zničí jeho i ji a že oba budou mít problémy, že jeho vyhodí ze školy a ona se nedostane na školu.

Dalšími svědky v tomto případě byli ředitel základní školy a učitelka. Ti dostali informaci, že jejich žákyně má nějaké problémy s bývalým přítelem. Oba se pak vyjádřili ke dni 19. 3. 2010, kdy bývalá přítelkyně v kulturním domě zúčastnila pěvecké soutěže, jímž byl jako divák po celou dobu přítomen i XC. Vedoucí divadelního kroužku při ZŠ pozorovala změnu chování bývalé přítelkyně, která byla nervózní, vystrašená a která se jí svěřila o problémech s XC.

Kvalifikace případu:

XC tedy jiného dlouhodobě pronásledoval tím, že vyhrožoval ublížením na zdraví a jinou újmou jemu a jeho osobám blízkým, vyhledával jeho osobní blízkost a sledoval jej a vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací písemně a jinak kontaktoval a toto jednání bylo způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život a zdraví a o život a zdraví osob jemu blízkých, a tento čin spáchal vůči dítěti. Tímto spáchal přečin nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1, písm. a), b), c), odst. 2 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

Vyhodnocením opatřených důkazů, kdy výpověď bývalé přítelkyně je podporována výpověďmi dalších svědků, dospěla státní zástupkyně k závěru, že skutková zjištění odůvodňují závěr, že obviněný XC se dopustil skutku popsaného ve výroku obžaloby. Protože obviněný po dobu několika měsíců, od 19. 2. 2010 nejméně do 13. 5. 2010, shora popsaným způsobem soustavně pronásledoval svoji bývalou přítelkyni, která se s ním 19. 2. 2010 rozešla. Naplnil tak skutkovou podstatu přečinu nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1, písm. a), b), c), odst. 2 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, neboť svoji bývalou přítelkyni, již bylo 15 let, od jejich rozchodu dlouhodobě pronásledoval tím, že jí vyhrožoval ublížením na zdraví a jinou újmou jí a osobám poškozené blízkým, vyhledával její osobní blízkost a sledoval ji a vytrvale ji prostřednictvím mobilního telefonu formou SMS zpráv i osobně kontaktoval. Toto jeho jednání bylo způsobilé vzbudit v poškozené nezletilé patnáctileté dívce důvodnou obavu o její život a zdraví a o život a zdraví osob jí blízkých.

S ohledem na výsledky přípravného řízení byla na obviněného XC podána obžaloba.

Trest:

V době, kdy byly dávány dohromady informace o tomto případě pro tuto práci, doposud nebyl uložen trest.

5.4 Případ 4:

Popis případu:

Poslední případ se odehrál v průběhu měsíců září 2009 až března 2010 mezi XD a jeho bývalou přítelkyní A. a její rodinou.

XD dne 19. 9. 2009 v době po 19té hodině vylákal osobu R. před dům, kde ho přesvědčil, aby s ním jel do Prahy. Když měl jmenovaného ve svém vozidle, tak na cestě opakovaně telefonoval bývalé přítelkyni A. a jejím rodinným příslušníkům I. a J. V těchto po sobě jdoucích telefonátech se domáhal toho, aby mohl mluvit s A. a aby mohl vidět své děti. Přitom říkal, že proto, že mu děti neukázali, tak unesl R., přičemž poškozené J. řekl, že když mu nedá telefonní číslo na matku jejího manžela R., tak už ho nevidí. U I. se domáhal toho, aby mohl mluvit s její dcerou A. a pak jí volal, že má v autě jejího syna R., že ho zaveze na takové místo, že ho v životě nevidí. A. řekl, že když uvidí nějakého policistu, tak to její bratr R. nepřežije. Dne 5. 10. 2009 kolem půl dvanácté dopoledne se XD domáhal toho, aby mu L. a jeho žena I. řekli, kde je jejich dcera A. a když mu to odmítli říci, tak začal vulgárně nadávat a následně vyhrožovat únosem I. a dalších členů rodiny, pokud mu neřeknou, kde jejich dcera je.

Dne 1. 1. 2010 kolem 18té hodiny XD zaklepal na dveře bytu své bývalé přítelkyně A., tato mu otevřela, čehož využil, odstrčil ji a bez svolení a proti její vůli vstoupil do chodby bytu, odkud vzal jejich společného syna S. a s tímto odjel do města K.

Dne 1. 3. 2010 v době od 13.00 do 13.15 hodin vulgárně nadával a vyhrožoval A. fyzickou likvidací její rodiny. Konkrétně tak, ... „že to podělala, že na ni někoho pošle a že to, co se jí stane, bude mimo něj, ať nevychází ven, jinak že se jí něco stane, že on si ji najde všude a že kdyby někam odjela, tak se před ním neschová...“ a následně jí telefonoval a do telefonu jí řekl, že jakmile mu do 24 hodin nedá dceru, tak jí postupně začne vraždit celou rodinu a začne od jejího bratra R.. Dne 2. 3. 2010 v 08.30 hodin volal A., že ve 12.00 hodin si přijede pro svou dceru S. a pokud mu ji nedá, tak někoho pošle a všechny vyvraždí.

V době nejméně od 1. 1. 2010 do 2. 3. 2010 vyhledával přítomnost A.. Zejména v místě jejího bydliště, na zábavách, a když se setkali, tak jí vulgárně

nadával, vyhrožoval odebráním dětí, újmou na zdraví na její osobě a na rodinných příslušnících. Dále ji kontaktoval pomocí SMS zpráv a internetové komunikace, přičemž obsahem těchto zpráv byly především vulgární nadávky a výhrůžky.

Obviněný XD nedoznal spáchání uvedeného jednání. Popřel, že by se něčeho takového dopustil, a to jak před policejním komisařem, tak před soudcem rozhodujícím o jeho vzetí do vyšetřovací vazby. Dále sdělil, že vše si na něj vymyslela jeho bývalá družka A., s níž má dvě nezletilé děti, a to z důvodu, že mu nechce děti půjčovat, ale on se s nimi stýkat chce. Byť tedy XD uvedené jednání popíral či bagatelizoval, byl zcela usvědčován výpověďmi A., která mimo jiné uvedla, že ji XD od té doby, co se s ním v květnu 2009 rozešla, neustále vyhledával, vulgárně jí nadával, nutil ji, aby s ním opět začala žít, vyhrožoval jí, že zabije ji samu i její rodinné příslušníky, když s ním nebude nebo mu nebude děti půjčovat, že děti unese. Přitom plastičnost popisu jednotlivých dějů a přesné vykreslení jednotlivých dějových situací, včetně osob v nich jednajících, jednoznačně dokládá, že tyto situace A. sama skutečně zažila, že události se takto opravdu odehrály a že nešlo o smyšlenky, jak se tím XD obhajoval. Takto učiněná výpověď A. však nestála osamoceně, ale byla v souladu s učiněnými svědeckými výpověďmi ostatních. Po důkazní stránce se poukázalo i na překlady dokumentů kanadských justičních orgánů ohledně obdobného trestního jednání XD v Kanadě a též na texty SMS zpráv, které XD poškozené zasílal. Nešlo opominout ani lékařskou zprávu a tři internetové vzkazy obviněného směřované A.

Kvalifikace případu:

XD spáchal trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1 trestního zákona č.140/1961 Sb. účinného do 31. 12. 2009, přečin porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1, odst. 2 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., přečin vydírání podle § 175 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., přečin nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. a přečin nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1, písm. b), c) trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

Trest:

Okresní soud v Chomutově rozhodl v hlavním líčení konaném dne 9. 8. 2010 v senátu takto. XD byl uznán vinným za trestný čin vydírání dle § 235 odst. 1 trestního zákona č. 140/1961 Sb., přečin porušování domovní svobody dle § 178 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., přečin vydírání dle § 175 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. a za přečin nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1, písm. b), c) trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. Za to byl XD odsouzen podle § 175 odst. 1 trestního zákoníku za použití § 43 odst. 1 trestního zákoníku k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku. Podle § 56 odst. 2, písm. b) trestního zákoníku se pro výkon tohoto trestu zařazuje do věznice s dozorem.

Při úvaze o druhu a výši trestu soud zhodnotil veškeré okolnosti věci. Obžalovanému přitěžovala minulá trestná činnost, byť odlišného charakteru, kdy uložený alternativní trest i po dlouhé době dosud nevykonal. Současně však mohl soud po dobu konaného hlavního líčení sledovat XD a jeho postoj k věci, kdy od počátečního negování jakékoli viny a vyjádřeného pocitu neoprávněnosti jeho stíhání, v závěru hlavního líčení připustil, že mnohé z toho, co se odehrálo, bylo zbytečné a přehnané. Trest, ukládaný za více trestných činů pak musí být trestem úhrnným v trestní sazbě pro trestný čin nejpřísněji trestný, kterým byl v tomto případě přečin vydírání dle § 175 odst. 1 trestního zákona, za nějž je možno uložit trest odnětí svobody v rozmezí 6 měsíců až 4 roků či peněžitý trest. Společenská škodlivost jednání obžalovaného byla vysoká z hlediska charakteru spáchaných trestných činů, které směřují proti svobodnému rozhodování člověka, kdy toto jednání bylo směřováno opakovaně vůči více osobám. Současně však soud přihlédl i k osobě obžalovaného, jeho motivaci i celkové situaci, za které se svých jednání dopustil a dále i k otázkám složitých vztahů, jež nastaly v souvislosti s jeho bývalým partnerstvím s A. Partnerství obžalovaného a A., z něhož se narodili S. a S., z blíže neurčených důvodů, které nebylo úkolem soudu zkoumat, podle všeho skončilo. Z vývoje věci bylo patrné, že zde byla po určitou dobu vůle celou věc řešit řádnými prostředky. Pokud rodič, zejména milující své děti, nemá možnost kontaktu s nimi, a tento byl dle obsahu výpovědí skutečně omezován, jistě není s takovou situací spokojen. Trvá-li stav dlouho, může být i frustrován.

Tím však není jeho jednání omluvitelné, neopravňuje jej to k jednání, které v druhé straně vyvolá obavy o život, o blízké osoby, namísto toho, aby v zájmu dětí spíše spolupracoval či využíval zákonných prostředků postupu v takové situaci, zejména, je-li si jich vědom, jako v tomto případě. Takové jednání pak pouze prohlubuje krizi. Soud se ztotožnil s názorem státního zástupce, že u obžalovaného bylo na místě uložit trest důraznějšího charakteru, odrážející okolnost, že se obžalovaný svých jednání dopouštěl dlouhodobě a v takové intenzitě, že dokázalo vyvolat i reakce popisované svědkem, tedy někdy až neadekvátní jednání rodiny A. v reakci na předchozí události. Tímto důrazným trestem pak byl trest nepodmíněný, kdy v minulosti uložený trest obecně prospěšných prací, jako trest alternativní, zůstal dlouhodobě nevykonán a soud tak neměl za to, že je vhodným tento či jiný výchovný trest. Současně však vzhledem k reakci obžalovaného, jak byla výše popsána, tj. k projevené lítosti i viditelné změně postoje během hlavního líčení, měl soud za to, že trest tohoto charakteru může být ukládán blízko při dolní hranici zákonné trestní sazby pro trestný čin vydírání dle § 175 odst. 1 trestního zákoníku. Trest jednoho roku nepodmíněně pak byl trestem odpovídajícím, neboť představoval trest ukládaný v první čtvrtině zákonné trestní sazby pro tento trestný čin. Zařazení do věznice s dozorem pro jeho výkon pak odpovídalo dikci příslušného ustanovení trestního zákoníku jak s ohledem na délku trestu, tak předchozí odsouzení a soud neshledal důvodu pro zařazení obžalovaného do věznice s režimem přísnějším či mírnějším.

5.5 Shrnutí případů

Z výše uvedených případů a z policejních statistik vyplývá, že trestného činu nebezpečného pronásledování se ve větší míře dopouštějí muži. Nebezpečné pronásledování často probíhá mezi osobami, jež se vzájemně znají. Bývají to zejména bývalí partneři, případně to mohou být i rodinní příslušníci, jak plyne z prvního případu. Pokud jde o bývalé partnery, pak k nebezpečnému pronásledování zpravidla dojde, když jeden z nich, většinou muž, se nedokáže smířit s ukončením vztahu a nadále vyhledává kontakt se svojí bývalou

partnerkou a je schopen i výhrůžek a fyzického násilí. Pronásledovaný partner může trpět jak psychicky, tak fyzicky. Může dojít i k tomu, že nebezpečným pronásledováním jsou zasaženi i rodinní příslušníci a blízcí pronásledované osoby. Poté co je pronásledovatel konfrontován, své jednání mnohdy popírá či bagatelizuje. Soudy se nemohou spolehnout pouze na výpovědi poškozených a pachatelů, protože ty jsou většinou protichůdné. Je třeba proto také přihlídnout k výpovědím svědků a věcným a listinným důkazům.

6. Shrnutí, doporučení, úvahy de lege ferenda

Trestný čin nebezpečného pronásledování, který je v naší právní úpravě zahrnut v novém trestním zákoníku účinném od ledna 2010, je v systematicce tohoto trestního zákoníku zařazen do hlavy desáté, tedy mezi trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Stalking je zde uveden v díle pátém, jenž zahrnuje trestné činy narušující soužití lidí, jejichž rysem je ochrana skupinových zájmů. Konkrétním objektem nebezpečného pronásledování je tělesná a duševní integrita pronásledované osoby, ale také její osobní svoboda a soukromí.

V souvislosti s tímto zařazením lze souhlasit s názorem Visingera⁵⁴, který ho označuje za nešťastné. Tvrdí, že vhodnější by bylo zařazení do hlavy druhé a v jejím rámci nejspíše do dílu druhého, tedy mezi trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, k nimž má věcně velice blízko. Nová skutková podstata nebezpečného pronásledování se tedy společně s nebezpečným vyhrožováním nelogicky ocitla u skutků narušujících soužití různých skupin ve společnosti, tedy s trestnými činy, s nimiž nemá společný objekt.

Ustanovení o nebezpečném pronásledování mohlo z počátku vyvolávat určité rozpaky ze strany soudců, kteří si nebyli jisti, zda tento nový paragraf skutečně obětem stalkingu pomůže. Podle mnohých expertů a na základě zkušeností ze států, které již mají s touto skutkovou podstatou zkušenosti (jako např. Rakousko a Německo), je právní zakotvení nebezpečného pronásledování obvykle efektivní ochranou oběti. V praxi samozřejmě též rozhoduje včasnost a kvalifikovanost práce policie, soudů či úřadů.

Hmotné a procesní právo tvoří navzájem provázaný celek, kdy procesní právo by bez hmotného práva nemělo smysl a naopak. Hmotné právo stanoví, jaká práva a povinnosti komu příslušejí a procesní právo stanoví případný postup v trestním řízení. Proto je žádoucí, aby rekonstrukci hmotného práva doprovázela i

⁵⁴ VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, 11, s. 331-336.

rekodifikace práva procesního. Toho by rádo dosáhlo ministerstvo spravedlnosti, není však ještě známo kdy. Ve věcném záměru nového trestního řádu prosazuje institut soukromožalobních deliktů, tedy stíhání jen na návrh poškozeného. Týkalo by se to taxativně vypočtených trestných činů, u nichž není zřetelný veřejný zájem na trestním stíhání. Sem by byl řazen právě trestný čin nebezpečného pronásledování, kdy by bylo trestní stíhání svěřeno především iniciativě poškozeného, který by měl proti pachateli v krátkém čase v rukách efektivní prostředky trestního práva. Možnou nevýhodou tohoto institutu by bylo omezení možnosti trestního postihu pachatele, kdy by si pachatel mohl připadat nedotknutelný, jelikož by mohl lehce přesvědčit oběť o nevhodnosti podání návrhu na stíhání a to pod hrozbou násilí.

Dalším záměrem zákonodárce je zavedení předběžných opatření. V současnosti má Policie ČR oprávnění pouze v rámci již zmíněného institutu vykazání, pod nějž však většina případů stalkingu nespadá. Přečin nebezpečného pronásledování je sice za určitých podmínek v současné době vazebně stíhatelný, předběžná opatření by však mohla efektivněji řešit případy, kdy je třeba zatímne upravit vztahy nebo poměry mezi obviněným a poškozeným. Jedná se o předběžná opatření, jejichž smyslem je chránit poškozeného. Měl by mezi ně patřit: zákaz styku s poškozeným, zákaz styku s konkrétně vymezenými osobami, zákaz návštěv určitých míst, akcí a zařízení, příkaz zdržovat se v místě svého pobytu, příkaz nezdržovat se na určitém místě, zákaz přechovávat předměty, které by mohly sloužit k páchání dalších trestných činů a jiné. Tato předběžná opatření by mělo být možné využít při podezření z pronásledování. Obviněnému by se tak zabránilo v pokračování v trestné činnosti. V přípravném řízení by je nařizoval státní zástupce nebo přímo policejní orgán s předchozím souhlasem státního zástupce.⁵⁵

Pohružky trestem se však mohou zdát mnohdy neúčinné. A to zejména tehdy, jde-li o stalkery, kteří jednají ve stavu zmenšené přičetnosti, nepřičetnosti či ve

⁵⁵ VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, 11, s. 331-336.

stavu vyvolaném duševní poruchou. Další možností je také to, že obviněný jednoduše ignoruje uložená předběžná opatření či vykázání a v trestné činnosti pokračuje. Ve vztahu k takovým stalkerům by se tedy za určitých podmínek mohl uplatnit institut ochranného léčení nebo vazba, aby se mohlo zabránit pokračování v trestné činnosti a aby byly ochráněny oběti této trestné činnosti.

Ochranné léčení se uloží v případě uvedeném v § 47 odst. 1, který stanovuje, že soud může upustit od potrestání tehdy, jestliže pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a soud má za to, že ochranné léčení, které zároveň ukládá, zajistí nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest. Dále se ochranné léčení uloží, jestliže pachatel činu jinak trestného není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.

Užití vazby je sice omezené, ale přesto možné. V ustanovení § 67 trestního řádu jsou obsaženy tři hlavní důvody vazby. Tou je vazba útěková, koluzní a předstižná. Ustanovení § 68 odst. 2 trestního řádu stanovuje omezení, kdy do vazby dle výše uvedených důvodů nelze vzít obviněného, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta. Toto ustanovení tedy omezuje vzetí do vazby pachatele nebezpečného pronásledování, jenž může být v základní skutkové podstatě potrestán odnětím svobody maximálně na jeden rok. Toto naštěstí řeší následující odstavec, který stanovuje, že omezení uvedená v odstavci 2 se neuzijí za určitých podmínek. Těmi jsou zejména případy, kdy obviněný uprchl nebo se skrýval a již působil na svědky nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Nově byl zaveden také odstavec 4, který stanovuje, že omezení uvedená v odstavci 2 pro úmyslný trestný čin se neuzijí, jestliže je dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. c) a s přihlédnutím k povaze takového trestného činu vyžaduje vzetí do vazby účinná ochrana poškozeného, zejména ochrana jeho života, zdraví nebo jiného obdobného zájmu.

Závěr

Tématem této diplomové práce bylo Nebezpečné pronásledování – trestněprávní a kriminologická hlediska. Co se týče nebezpečného pronásledování, jde o poměrně nový fenomén a v poslední době se začaly množit případy, kdy k tomuto jednání docházelo stále častěji, což souvisí s rozvojem společnosti a moderní techniky, která dnešním pronásledovatelům poskytuje k jejich jednání mnoho možností. Efektivním řešením se zdá být zakotvení nebezpečného pronásledování do právních řádů jednotlivých států. Od 1. ledna 2010 vstoupil v České republice v účinnost nový trestní zákoník, který skutkovou podstatu nebezpečného pronásledování zahrnuje. Toto je důležitý mezník jak z pohledu právního postihu pachatelů, tak z pohledu trestněprávní ochrany obětí stalkingu.

Mnoho expertů se shoduje, že uzákonění nebezpečného pronásledování je účinnou trestněprávní ochranou pro oběti stalkingu. Do budoucna je však potřeba učinit ještě několik kroků k zefektivnění této ochrany obětí. Nejdůležitějším z nich je rekodifikace trestního řádu, které by rádo dosáhlo ministerstvo spravedlnosti. Ve věcném záměru nového trestního řádu je institut soukromožalobních deliktů, tj. stíhání jen na návrh poškozeného, který by se týkal právě trestného činu nebezpečného pronásledování. Dalším záměrem zákonodárce je zavedení předběžných opatření v trestním řízení, které by řešily případy, kdy je třeba zatímně upravit vztahy nebo poměry mezi obviněným a poškozeným. Obviněnému by se tak zabránilo v pokračování v trestné činnosti. Další možnou změnou k zefektivnění ochrany obětí a posílení jejich procesních práv by mohl být připravovaný zákon o obětech, který by byl komplexní úpravou práv obětí. Je totiž třeba obětem nebezpečného pronásledování, a nejen jim, věnovat speciální péči, zmírnit dopad trestného činu na osobnost oběti a vynahradit jí vzniklou újmu. To by zároveň mohlo působit i na zefektivnění odhalování a vyšetřování trestné činnosti, protože posílení práv obětí by mělo rozptýlit jejich obavy z ohlášení trestného činu.

Cílem mé práce bylo seznámit čtenáře s pojmem nebezpečného pronásledování z trestněprávního a kriminologického hlediska. Snažila jsem se o co největší komplexnost a logický postup. Zmínila jsem nejdůležitější informace a fakta, která se stalkingem úzce souvisí. Pokusila jsem se rozebrat a odpovědět všechny otázky, které jsem si stanovila. Doufám, že se mi tento fenomén, kterým stalking je, povedlo náležitě představit a dostatečně přiblížit a že jsem úspěšně splnila všechny vytyčené cíle.

Summary

The topic of my thesis is about *Stalking*, which I chose because it is a relatively new phenomenon. Recently, the cases of stalking, where there was a long-term persecution of people who feared for their lives and health, began to appear more often. That is related with the development of society and modern technology, when all the communication is done through cell phones and the Internet. It was necessary to effectively deal with this situation. That is why some countries already included stalking in their jurisdictions. Among such countries is now the Czech republic, which included the concept of stalking in new criminal code, which came into effect from 2010/01/01. Since that date stalking is included as criminal act. I believe that including stalking in the criminal code is effective protection for the victims of stalking. However, there is still a need to take several steps in the future to improve the protection even more. The effectiveness of introduction of stalking is going to be checked from the police and courts practice, which is for now not so sufficient here.

The goal of my thesis was to introduce the stalking to the readers. I wanted them to get to know the concept of dangerous pursuit from the criminal-law and criminological perspective. I tried to maximize the comprehensiveness and logical approach of this thesis.

I mentioned the most important information and facts, which are closely related to stalking. I defined terms such as stalking by itself, the offender of stalking, the victims of stalking, the legislation, the investigation and the evidence. I also described four case studies related to stalking.

I tried to explain and answer all the questions I have set at the beginning. I hope I interpreted the phenomenon of stalking properly. I also hope, that I have reached the goal I set and fulfilled the purpose of this thesis.

Seznam použité literatury

Literární zdroje:

- Kuchta, J., et al. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha : C. H. BECK, 2009, 656 s.
- Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P., et al. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní.* 3. vydání. Praha : C. H. BECK, 2007, 1166 s.
- Jelínek, J., et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 1. vydání. Praha : Leges, 2009, 1216 s.
- Šámal, P., et al. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář.* 1. vydání. Praha : C. H. BECK, 2010, 2011 s.
- Čírtková, L. *Forenzní psychologie.* 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004, 431 s.
- Čírtková, L. *Forenzní psychologie.* 2. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, 439 s.
- Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky.* 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008, 160 s.
- Scheinost, M., et al. *Kriminalita očima kriminologů.* 1. vydání. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, 238 s.
- Novotný, O., Zapletal, J., et al. *Kriminologie.* 3. vydání. Praha : ASPI - Wolters Kluwer, 2008, 528 s.
- Jurtela, S. *Hausliche Gewalt und Stalking.* Innsbruck : Studien Verlag, 2007, 380 s.

Časopisecké zdroje:

- Válková, H.: *Česká podoba stalkingu podle §354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech.* Trestněprávní revue. 9/2009
- Visinger, R. *Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou.* Trestněprávní revue. 11/2009
- Tůmová, Š. *Stalking - stalkerství - nová forma psychického teroru.* Kriminologický sborník. 3/2005

- Vantuch, P. *K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 trestního zákoníku*. Trestní právo. 2/2011
- Polmová, O. *Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení*. Trestněprávní revue. 4/2009
- Čírtková, L. *Avizované zločiny, pronásledování a domácí násilí*. Zpravodaj BKB. 4/2007
- Dressing, H.; Maul-Backer, H.; Gass, P. *Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska*. Trestněprávní revue. 10/2007
- Meloy, J. R. *Stalking (obsessional following) : A review of some preliminary studies*. Aggression and violent behavior. 1996, Volume 1, Issue 2

Elektronické zdroje:

- Benešová, J. *Stalking: Dejte si pozor!*. Look [online]. 2008, srpen, [cit. 2011-02-16].
Dostupný z WWW:
<http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=292>
- *Stalking - pronásledování*. Psychoporadna [online]. [cit. 2011-02-20].
Dostupný z WWW: <<http://www.psychoporadna.cz/cz/clanky/stalking---pronasledovani/321.html>>
- *Stalking, nový fenomén. Policie eviduje stovky případů*. Bílý kruh bezpečí [online]. [cit. 2011-06-20]. Dostupný z WWW:
<http://www.bkb.cz/news.php?action=showNews&id_categoryNode=596>
- Palečková, T. *Zákon o obětech trestné činnosti posílí jejich práva a ochranu*. Justice.cz [online]. 2011 [cit. 2012-06-01]. Dostupný z WWW:
<<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=317656>>
- *Statistické přehledy kriminality*. Policie České republiky [online]. 2011, 2012 [cit. 2012-06-10]. Dostupný z WWW:
<<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

Právní předpisy:

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád